SSAM FILM SOCIETY
অসম চলচ্চিত্ৰ সমাজ

চিত্ৰ চেতনা

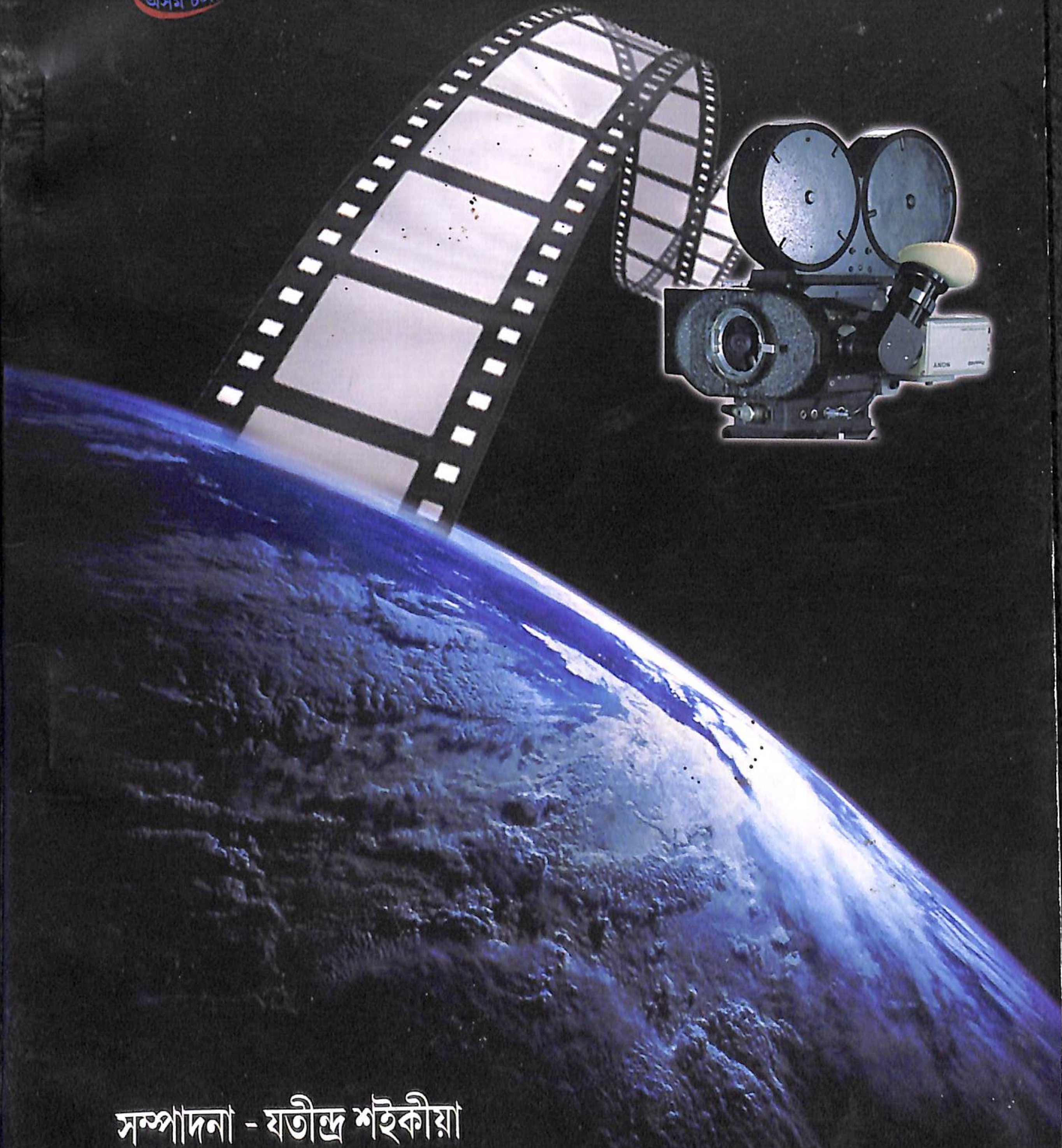

সম্পাদনা - যতীন্দ্ৰ শইকীয়া

চিত্ৰ চেতনা

সম্পাদনা ঃ
যতীন্দ্ৰ শইকীয়া

চিত্ৰ চেতনা

অসম আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় চলচ্চিত্ৰ মহোৎসৱ- ২০১১
অসম চলচ্চিত্ৰ সমাজৰ উদ্যোগত
ছাত্ৰ একতা সভা, অসম কৃষি বিশ্ববিদ্যালয় যোৰহাট আৰু
উত্তৰ পূৱ বিজ্ঞান আৰু প্ৰযুক্তি বিদ্যা প্ৰতিষ্ঠানৰ
সহযোগত

Assam International Film festival - 2011
Organized by
Assam Film Society
in collaboration with
Student's Society, AAU, Jorhat
and NEIST

এখন উল্লেখযোগ্য ভাৰতীয় ছবি 'মৃগয়া'ৰ এটি বিশেষ দৃশ্য

উপদেষ্টা ঃ
মনোজ বৰপূজাৰী
জয়ন্ত মাধৱ দত্ত
বিপ্লৱ বৰুৱা

সম্পাদক ঃ
যতীন্দ্ৰ শইকীয়া

সদস্য ঃ
অৰবিন্দ বৰা
নীলিমজ্যোতি সেনাপতি
প্ৰাঞ্জল বৰা
সুস্মিতা পাছনী দত্ত
বাব্‌লু প্ৰসাদ বৰুৱা
দীপশিখা শইকীয়া

শুভেচ্ছামূলক বৰঙণি ঃ ২০.০০ (বিশ) টকা

মুদ্ৰণ ঃ প্ৰিন্ট ৱৰ্ল্ড, পুৰণা আৰ্বত ভৱন পথ, যোৰহাট - ১

উৎসৰ্গা

প্ৰতিজন চলচ্চিত্ৰ অনুৰাগীৰ হাতত ...

কৃতজ্ঞতা স্বীকাৰ

কলকতাস্থিত Federation of Film Societies of India ৰ Eastern region অৰ Co-ordinator আৰু বিশিষ্ট চলচ্চিত্ৰকৰ্মী প্ৰেমেন্দ্ৰ মজুমদাৰ, বিশিষ্ট চলচ্চিত্ৰ সমালোচক মনোজ বৰপূজাৰী, Assam Film Society ৰ সম্পাদক জয়ন্ত মাধৱ দত্ত, ৰাজেশ্বৰ শইকীয়া, প্ৰফুল্ল ৰাজগুৰু, বিপ্লৱ বৰুৱা সমূহ লেখক-লেখিকা ও প্ৰিন্ট ৱৰ্ল্ডৰ ৰাজকুমাৰ দত্ত আৰু সপোনজ্যোতি শৰ্মা।

সম্পাদকীয় ঃ

চলচ্চিত্র মহোৎসৱ আৰু আমি

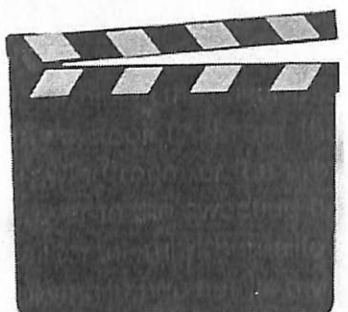

সন্দেহ নাই - চলচ্চিত্র একবিংশ শতিকাৰ আটাইতকৈ গ্ৰহণযোগ্য আৰু শক্তিশালী শিল্প মাধ্যম। যাৰ যোগেদি প্ৰতিনিয়ত আধুনিক জীৱনটোকলৈ মানৱীয় সমস্যা সমূহৰ গভীৰভাৱে পৰীক্ষা-নিৰীক্ষা চলিব ধৰিছে পৃথিৱীৰ ভিন্ ভিন্ প্ৰান্তত। সম্ভৱতঃ আধুনিক পৃথিৱীৰ সাহিত্য, সংগীত, ছবি বা অন্যান্য নান্দনিক মাধ্যমসমূহতকৈ চলচ্চিত্ৰতে আটাইতকৈ বেছি এনেধৰণৰ পৰীক্ষা-নিৰীক্ষা হ'ব লাগিছে আৰু জীৱনটোক আটাইতকৈ বেছি গ্ৰহণযোগ্য ৰূপত উপস্থাপন কৰা হৈছে য'ত এক সাৰ্বজনীন মৰ্মবেদনা প্ৰতিফলিত হৈছে। সেয়া লাগে পৃথিৱীৰ যিকোনো প্ৰান্ততে নহওঁক কিয়।

চলচ্চিত্ৰৰ এই সাৰ্বজনীন ৰূপটো কিন্তু একোদিনাই সম্ভৱে হোৱা নাই। ১৯১৫ চনত 'The Birth of a Nation' নামৰ ছবিখনৰ যোগেদি ডেভিদ ৱৰ্ক গ্ৰিফিথে চলচ্চিত্ৰলৈ এক নতুন পৰিভাষা কঢ়িয়াই আনিবলৈ সক্ষম হৈছিল। এই ছবি খনৰ যোগেদি দৰ্শকে পোন প্ৰথমবাৰৰ বাবে বাস্তৱৰ নতুন ৰূপটোক উপলব্ধি কৰিবলৈ সক্ষম হৈছিল। বৰ্ণনাধৰ্মী দৃশ্যগ্ৰহণ, ড্ৰিম চিকুৱেন্স আদিৰ যোগেদি ছবিখনত গ্ৰিফিথে 'Narrative' চিনেমাৰ এক নতুন ভাষা সৃষ্টি কৰিছিল। কালক্ৰমত দেখা গ'ল যে ছবিত কেৱল কাহিনীয়েই নহয়, ইয়াৰ চিত্ৰায়ন আৰু নেৰেটিভ টেক্‌নিকতো নতুন ৰূপে প্ৰাণ পাই উঠিল। আনকি ফৰাছী সংগঠনবাদৰ বাটকটীয়া ৰঁলা বাৰ্থেও ক'লে যে কথন (Narrative) সকলো শ্ৰেণীৰ লিখিত সাহিত্য, মৌখিক কলা, নাটক, শিল্প-কলা, নৃত্য, চলচ্চিত্ৰ আদি সকলো ধৰণৰ নান্দনিক বৰ্গীকৰণৰে অপৰিহাৰ্য অংগ। তেওঁৰ মতে, পাঁচটা বিশেষ Narrative code ৰ যোগেদি আনকি চলচ্চিত্ৰৰ ক্ষেত্ৰতো ইয়াৰ প্ৰয়োগেৰে পাঠোদ্ধাৰ (Text) সম্ভৱ হ'ব পাৰে।

আনহাতে জাফৰ পানাহীৰ দৰে জীৱনৰ জয়গান গোৱা পৰিচালকক তেওঁৰ 'Off side' ছবিখনত প্ৰকাশ কৰা চৰকাৰ বিৰোধী মন্তব্যৰ বাবে যোৱা বছৰ ডিচেম্বৰ মাহত শাসনাধিষ্ঠ ইৰাণী চৰকাৰে ছবছৰৰ কাৰাদণ্ডৰে দণ্ডিত কৰিছে। তুৰস্কৰ বিদ্ৰোহী চলচ্চিত্ৰ নিৰ্মাতা ইলমাজ গুণেও চৰকাৰৰ ৰোষত পৰি পলাই ফুৰিবলগীয়া হৈছিল। তেওঁলোকৰ অপৰাধ আছিল- তেওঁলোকে কেমেৰাৰ যোগেদি মনৰ আন্ধাৰক পোহৰাব খুজিছিল, সত্যক সাহসেৰে চাবলৈ অনুপ্ৰাণিত কৰিব খুজিছিল।

আজি ইৰাণী নৱতৰংগৰ প্ৰসিদ্ধ চলচ্চিত্ৰ নিৰ্মাতা মজিদ মজিদী, মহচীন মখমলবাফ, আব্বাছ কিঅ'ৰস্তামি, ফ্ৰান্সৰ ফ্ৰাঁছোৱা ট্ৰুফো, ক্ল'ড চেব্ৰ'ল আৰু জাঁ লুক গডাৰ, দক্ষিণ কোৰিয়াৰ কিম কি ডুক, মেক্সিকোৰ গুস্তাভো ল'জা, কানাডাৰ মাইকেল মেকগ'ন ৰ পৰা আৰম্ভ কৰি ভাৰতীয় নৱতৰংগ চিনেমাৰ 'মনেৰ মানুষ' খ্যাত গৌতম ঘোষ; 'কুট্টী শ্ৰাংক' খ্যাত চাজি এন কৰুণ, 'গোলাপী টকীজ' খ্যাত গিৰীশ কাছাৰাভল্লী, পৰেশ কামদাৰ আদিৰ কেমেৰাই যেন সেই যাত্ৰাকে অব্যাহত ৰাখি সত্যৰ জয়গান গাব খুজিছে। সুখৰ বিষয় যে যোৰহাটস্থ "অসম চলচ্চিত্ৰ সমাজ"ৰ উদ্যোগত অনুষ্ঠিত হোৱা অসম চলচ্চিত্ৰ মহোৎসৱ সমূহৰ যোগেদি আমি সকলোৱেই যেন সেই যাত্ৰাৰে অংশীদাৰ হ'বলৈ সুবিধা পাইছো। এই অতি সংবেদী শৈল্পিক মাধ্যমটোৰ যোগেদি নিজৰ লগতে আনক বুজি পোৱাৰ চেতনাৰে উদ্বুদ্ধ হ'বলৈ সক্ষম হৈছো। বিশ্বজনীন, মানৱীয় চেতনাৰে জীৱন পৰিচালিত কৰিবলৈ অনুপ্ৰাণিত হৈছো। আজিৰ এই বিক্ষিপ্ত সময়ত সেয়েহে চলচ্চিত্ৰ মহোৎসৱৰ প্ৰাসংগিকতাই সৰ্বাধিক।

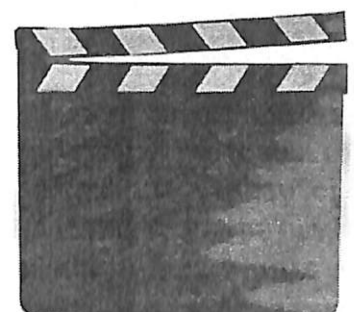

এইবাৰো অসম চলচ্চিত্ৰ সমাজৰ উদ্যোগত অনুষ্ঠিত হোৱা এই আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় চলচ্চিত্ৰ মহোৎসৱত আমাৰ চুবুৰীয়া ৰাষ্ট্ৰসমূহৰ সমাজ, সংস্কৃতি, ৰাজনীতিক চোৱাৰ আপাহতে এছিয়াৰ ছবিক প্ৰাধান্য দিয়া হৈছে।

গতিকে বিশুদ্ধ চলচ্চিত্ৰ (Pure Film) ৰ সপক্ষে থকা প্ৰতিজন চলচ্চিত্ৰপ্ৰেমীকে এই মহোৎসৱে নিশ্চয়কৈ উৎসাহিত কৰিব।

সূচী পত্ৰ

◆ চেলুলয়দ সাহিত্যৰ গতি আৰু প্ৰকৃতি / মনোজ কুমাৰ শইকীয়া /০৯

◆ বিগত দশকটোৰ জাপানী চিনেমা / ভূষণজ্যোতি সন্দিকৈ /১২

◆ Film Society Movement in India : An Introduction / Premendra Mazumder /১৪

◆ চলচ্চিত্ৰ আৰু সমাজ পৰিবৰ্তন / পদ্মলোচন নাথ /২০

◆ ছুটী ছবি- এক ব্যক্তিগত অনুভৱ / পাৰ্থজ্যোতি শৰ্মা/২২

◆ The Cinema of Trinidad Meeting the Film -Buff Extraordinaire / Manoj Barpujari /২৪

◆ 'Guzarish' : A Mystic 'Mise en Scene' of an Auteur / Pranjal Borah /২৯

◆ মুমূৰ্ষ - চলচ্চিত্ৰ শিল্পকলা গুণৰাশি / পবিত্ৰ দত্ত /৩১

◆ Solaris : A Cosmic Travel to Self / Noni /৩৪

◆ অসম চলচ্চিত্ৰ সমাজৰ বিগত বৰ্ষসমূহৰ উল্লেখযোগ্য কৰ্ম-খতিয়ান /৩৮

◆ অসম আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় চলচ্চিত্ৰ মহোৎসৱ-২০১১ ৰ উদ্‌যাপন সমিতিৰ সভাপতিৰ অভিভাষণ /৩৯

◆ অসম আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় চলচ্চিত্ৰ মহোৎসৱ-২০১১ ৰ প্ৰদৰ্শিত ছবি সমূহৰ সময় সূচী /৪০

◆ অসম আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় চলচ্চিত্ৰ মহোৎসৱ-২০১১ ৰ অভ্যৰ্থনা সমিতি /৪২

◆ ছবিয়েও কয়... /৪৩

◆ বিগত দুটা বৰ্ষত অসম চলচ্চিত্ৰ সমাজৰ উদ্যোগত অনুষ্ঠিত হোৱা চলচ্চিত্ৰ মহোৎসৱৰ কিছু দৃশ্যাংশ/৪৫

চেলুলয়দ সাহিত্যৰ গতি আৰু প্ৰকৃতি

মনোজ কুমাৰ শইকীয়া

যথাৰ্থতে চেলুলয়দ যুগ (CELLULOID ERA) এটা আৰম্ভ হোৱাৰ আপাহত সমসাময়িক সমাজ জীৱন কিম্বা ৰাজনীতিৰ প্ৰায় অৰ্ধেক দিশৰ বহু অৱয়ৱিক পৰীক্ষা (MULTI-DIMENSIONAL EXPERIMENTS) নিশ্চিতভাৱে সুচল হৈ উঠিছে। উত্তৰ আধুনিক সময়ে ইতিমধ্যে সকলো প্ৰকাৰৰ আদৰ্শবাদৰ বিভ্ৰান্তিৰ পৰা সমাজ জীৱনক মুক্ত কৰাৰ উদ্দেশ্যৰে যিবোৰ প্ৰযুক্তি উদ্ভাৱন কৰি লৈছে আৰু একেসময়তে যুক্তিনিৰ্ভৰ তৰ্কৰ বিপৰীতে একান্ত ভাৱমূৰ্ত্তি (CONSTANT IMAGE) ৰে সূক্ষ্ম মুহূৰ্ত আৰু ঘটনাৰ পৰিনামকো মূল্যায়ণ কৰাৰ যি প্ৰয়াস ইতিমধ্যে অব্যাহত ৰাখিছে তাৰে চেলুলয়দ সাহিত্যই সমাজ জীৱনৰ সামগ্ৰিক সত্তা স্পৰ্শ কৰি যাবলৈ সক্ষম হৈছে। যুদ্ধ কিম্বা শান্তি, গতিশীলতা কিম্বা মুহূৰ্তৰ স্থিৰতাৰ মাজেৰে এসময়ত মানৱ সভ্যতাৰ যি মহাকাব্যিক উত্তৰণ সম্ভৱ হৈ উঠিছিল চেলুলয়দ সাহিত্যই ইয়াৰে কিন্তু এক দৃষ্টিকোণ গঢ়ি তুলিবলৈ সক্ষম হৈছে। ৰং, গতি, সংগীত, ফ্ৰে'ম, ফ'টোগ্ৰাফী আৰু প্ৰয়োজনীয় মন্তাজৰ সু-সমন্বয় আৰু ব্যৱহাৰেৰে সমাজ জীৱনত চেলুলয়দ সাহিত্যই এক মন-সমৃদ্ধি আৰু স্তৰ গঢ়ি তুলিবলৈ সক্ষম হৈছে। এই দায়বদ্ধতাৰ সঠিক বিশ্লেষণে নিশ্চিতভাৱে সমাজজীৱনক চলচ্চিত্ৰীয় ভাষাৰ প্ৰতি আকৰ্ষিত কৰি তুলিব। কোৱাত দ্বিধা নাই যে উত্তৰ-আধুনিক সমাজ প্ৰকৃততে কোনো ফ্ৰে'মত বন্দী নহয়; — ঠিক এসময়ত ডেকা লিঅ'নাৰ্ডোই ফ্ল'ৰেন্সৰ কোনোবা বজাৰৰ আন্ধাৰ চুক এটাত সঁজাত বন্দী হৈ থকা চৰাইবোৰ কিনি আকাশলৈ উৰুৱাই দিয়াৰ দৰে এক বন্দী দশাৰ পৰা মানৱ সভ্যতাই এক নান্দনিক মুক্তি (AESTHETIC FREEDOM) আশা কৰিছে। বহুমাত্ৰিক আয়তনেৰে সমৃদ্ধ চলচ্চিত্ৰৰ বাদে সেয়া অন্য কোনো মাধ্যমেৰে সম্ভৱ হৈ নুঠে। নান্দনিক মুক্তি ধাৰণাটো কোনো জৱৰদস্ত পৰম্পৰা সমৃদ্ধ নহয়; পৰম্পৰাক স্থায়িত্ব প্ৰদানৰ স্বাৰ্থত সময়সাপেক্ষে যি আদৰ্শাত্মক (NORMATIVE) দৃষ্টিভংগীৰ জন্ম হয় সেয়া যথাৰ্থতে নান্দনিক বিস্বাদৰ শুভাৰম্ভহে। এটা ঐতিহাসিক কাহিনী, এনেকি কেতিয়াবা ইতিহাসে লাভ কৰা গণভিত্তিও চলচ্চিত্ৰ ৰসাস্বাদনৰ অন্যতম পৰিৱেশ হিচাপে বিবেচিত হৈ উঠিব পাৰে। কিন্তু সমান্তৰালভাৱে ইয়াত গঢ় লৈ উঠা সম্ভৱনা থকা আদৰ্শাত্মক স্তৰটোৱে যি ধৰ্ম বা ধাৰা প্ৰতিষ্ঠা কৰে, নিশ্চিতভাৱে ইয়াৰ পৰা এটা যুগলৈ এক বিস্বাদৰ জন্ম হোৱাটো দ্বিধাহীনভাৱে আৱশ্যম্ভাৱী হৈ উঠে। অন্ততঃ ভাৰতীয় চলচ্চিত্ৰৰ লগতে বিশ্বৰ চলচ্চিত্ৰত যোৱা সময়বোৰত এই বিস্বাদ বৰ দুৰ্লভ নহ'ল। ভাৰতীয় চলচ্চিত্ৰত ঋত্বিক ঘটক বা সত্যাজিৎ ৰায়ে যেতিয়া এক ৰসঘন সময় অতিবাহিত কৰিবলৈ সক্ষম হৈছিল, তেতিয়া ইতিমধ্যেই এক নান্দনিক বিস্বাদৰ স্পৰ্শই সমগ্ৰ চলচ্চিত্ৰীয় ধাৰণাটোকেই এক বিভ্ৰান্তিকৰ স্ৰোত (ILLUSIVE FLOW) ৰ সৃষ্টি কৰিছিল। ঘটক কিম্বা ৰায়ে প্ৰকৃততে সেয়া অতিক্ৰম কৰিব বিচাৰিছিল। কিন্তু কেনেকৈ? কেৱল আংগিকৰ নৱ্য সম্পৰীক্ষণ আৰু সংযোজনৰ মাজেৰে? চলচ্চিত্ৰ শিল্পৰ স'তে জড়িত বহুতৰ বাবে এই প্ৰসংগৰ এক ইতিবাচক বক্তব্য আছে। কিন্তু ইয়াৰ যথাৰ্থতা নিৰূপিত হয় তেতিয়া,

যেতিয়া সমগ্ৰ অৱয়ৱক 'নান্দনিক বিস্বাদ'ৰ পৰা এক 'নান্দনিক মুক্তি'ত পৰিণত কৰা হয়। বহুতে ভবাৰ দৰে ৰায়ৰ 'পথেৰ পাচালী' এক লোকসাহিত্য নাছিল। বহুসময়ত ইয়াত তেওঁ চেলুলয়দ-পৰিভাষাৰে (ইয়াত) আৱশ্যম্ভাৱী হৈ উঠা 'আদৰ্শাত্মক পৰিকাঠামো' (NORMATIVE ATMOSPHERE) ৰ বিপৰীতে এক 'চ'ফিষ্টিকেশ্যন' (SOPHISTICATION) ত অধিক গুৰুত্ব প্ৰদান কৰিছিল। দূৰৈৰ ৰেলগাড়ী, কঁহুৱা আৰু সমগ্ৰ পৰিবেশটোক এক 'ৰিজ'নেৱল-লুক্-থ্ৰ'ত পৰিণত কৰা চৰিত্ৰ কেইটা প্ৰকৃততে কোনো গ্ৰাম্য-ঘটনাৰ ৰসঘন প্ৰতিফলন নাছিল। ৰায়ৰ 'চাৰ্টেনিটি'ত এই অপূৰ্বৰ 'চ'ফিষ্টিকেশ্যন' দ্বিধাহীনভাৱে এক নান্দনিক মুক্তি আছিল। ৰায়ে বুজিছিল যে এই 'চ'ফিষ্টিকেশ্যন'ৰ অবিহনে এটা 'মেজাজ' পৰিপূৰ্ণ কৰাটো কেতিয়াও সম্ভৱপৰ নহয়। সমসাময়িক সমাজ যাত্ৰাত চলচ্চিত্ৰৰ এক 'কন্ট্ৰি'ব্যিয়ুটৰ' (CONTRIBUTOR) হিচাপে প্ৰতিষ্ঠা কৰিবলৈ তেওঁ যথাসাধ্য এই মানসিক স্তৰ অৰ্জন কৰিবলৈ বাধ্য হৈছিল। পৰৱৰ্তী সময়ত 'জলসাঘৰ', 'কাঞ্চনজংঘা'ৰ দৰে ছবিত তেওঁ বহুমাত্ৰিক সংমিশ্ৰণ আৰু ভাবৰ ৰসঘন অৱস্থিতিৰে কিছু পৰিপূৰ্ণ আৰু তাৎপৰ্যপূৰ্ণ স্পৰ্শ দি যাবলৈ সক্ষম হৈছিল। ঠিক একেদৰে ঋত্বিক ঘটকৰ 'অযান্ত্ৰিক', 'নাগৰিক', 'মেঘে ঢাকা তাৰা'ৰ দৰে শিল্প-কৰ্মই বিশেষতঃ চেলুলয়দ কথনৰ গভীৰতাক অতি চমৎকাৰ ৰূপত তুলি ধৰিবলৈ সক্ষম হৈছিল। জীৱনৰ তথাকথিত বৰ্ণময় ৰূপটোৰ বিপৰীতে এক জীৱন সংগ্ৰামক সাৰথি কৰি নিজে কাৰোবাক দিব পৰা নিৰাপত্তাক এক গভীৰতা, বিশ্বাস আৰু বিস্তৃতিত পৰিণত কৰিব বিচৰা নীতা যেতিয়া প্ৰেমিক সনতৰ দ্বাৰা 'মেঘে ঢাকা তাৰা' বুলি আখ্যায়িত হৈছে তেতিয়া বিষয়গতি আৰু নান্দনিক ঘনত্বই সমগ্ৰ প্ৰসংগটোকে ৰসঘন কৰি তোলাৰ লগেত চলচ্চিত্ৰীয় চেতনাবোধক অধিক সমৃদ্ধিশালী কৰি তুলিছে। এই সমৃদ্ধি কেৱল ভাৰতীয় চলচ্চিত্ৰৰ বাবেই সুখকৰ নাছিল, চেলুলয়দ সাহিত্যৰ এক বিশ্বমান নিৰূপনতো এই প্ৰসংগৰ অধিক গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা আছিল।

অৱশ্যে এনেবোৰ চলচ্চিত্ৰই সমগ্ৰ উত্তৰ-আধুনিক পৰিবেশ এটাক প্ৰতিফলিত নকৰে। সাহিত্যৰ উত্তৰ আধুনিকতাই সাহিত্যক কেৱল তেনে এটা স্তৰৰ বুলি কেৱল আলোচনাৰ বাট মুকলি কৰাৰ বিপৰীতে সমসাময়িক চলচ্চিত্ৰই দৰ্শক তথা ৰসগ্ৰাহীৰ সন্মুখত এক দৃষ্টিকোণৰ সৃষ্টি কৰে। এই দৃষ্টিকোণৰ গভীৰতা আৰু ৰসাস্বাদনৰ ওপৰতে চলচ্চিত্ৰৰ উত্তৰ-আধুনিক সময় আৰু প্ৰসংগৰ বহুখিনি দিশ নিৰ্ভৰশীল হৈ উঠিছে। সন্ত্ৰাসবাদ, মৌলবাদ কিম্বা ৰাজনৈতিক নেতাৰ 'মিথ্যা'ৰে দৰ্শকক পৰিৱৰ্তিত সময়ৰ বাবে সাজু কৰি তোলাটো সম্ভৱ হৈ উঠিলেও 'দৃষ্টিকোণ' তৈয়াৰ কৰাটো হঠাৎ সম্ভৱ হৈ নুঠে। ভাৰতীয় ছবিৰ এই পুতৌলগা অৱস্থাটোৰ এতিয়াও উত্তৰা ঘটা নাই। অৱশ্যে নতুন প্ৰজন্মৰ কেইবাজনো পৰিচালকে কথন আৰু দৃষ্টিকোণেৰে এক নব্য বাতাবৰণৰ প্ৰতি যত্নপৰ হৈ উঠিছে। দৰ্শনৰ অহংকাৰ এওঁলোকৰ নাই; কিন্তু তেওঁলোকে এক নান্দনিক অভিৰুচিক প্ৰতিনিয়ত দৰ্শকৰ এক মানসিক সামৰ্থ আৰু স্তৰত পৰিণত কৰাত যত্নপৰ হৈ আহিছে। স্ক্ৰিপ্ট, ফ'টোগ্ৰাফী আৰু পৰিচালনাত তুলনামূলকভাৱে নতুন আৰু একেবাৰে ন-প্ৰজন্মৰ পৰিচালকসকলে চেলুলয়দ সাহিত্যক ক্ৰমাৎ বিশ্বাসযোগ্য কৰি তুলিবলৈ সক্ষম হৈছে। চেলুলয়দ সাহিত্যৰ জৱৰদস্ত সততাটো হৈছে যে একোটা সত্যক প্ৰতিষ্ঠা কৰাৰ বাবে এক ঘটনা-চক্ৰ (EVENT CIRCLE) ৰ প্ৰয়োজন হয়। কিন্তু এই ঘটনা-চক্ৰৰ উদ্দেশ্য এনে নহয় যে দৰ্শকে যি প্ৰত্যক্ষ কৰিছে সেয়া অৱিমিশ্ৰিত ভাৱে গ্ৰহণ কৰা উচিত। ৰসাস্বাদনৰ এই গভীৰতা উপলব্ধি কৰিব নোৱাৰিলে চলচ্চিত্ৰীয় দৃষ্টিকোণে বিশেষতঃ প্ৰয়োজনীয় প্ৰভাৱিত চলকৰ ভূমিকা পালন কৰিবলৈ সক্ষম নহ'ব। টাইটেনিকৰ মাজেৰে প্ৰতিফলিত সমগ্ৰ দৃষ্টিকোণটোৱে আছিল যে প্ৰকৃততে টাইটেনিক ডুবিবলৈ ধৰা নাই, ডুবিব ধৰিছে সমগ্ৰ মানৱ সভ্যতা; আৰু ইয়াত কেৱল প্ৰেম কিম্বা প্ৰেমৰ দৰে নিৰ্ভেজাল অনুভূতিবোৰেহে অমৰত্ব লাভ কৰিছে। যোৱা সময়ছোৱাত এইপ্ৰসংগটোৱে কিমানদূৰ প্ৰভাৱশালী চলকৰ ভূমিকা পালন কৰি আহিছে তাৰ ওপৰতে সমগ্ৰ প্ৰসংগৰে আহিবলগা দৃষ্টিকোণৰ গভীৰতাও নিৰ্ভৰশীল হৈ উঠিছে। সম্প্ৰীতি চেলুলয়দ সাহিত্যৰ এই প্ৰয়োজনীয় নিৰ্ভৰশীলতাক

ৰুচিবোধৰ দৃষ্টিকোণেৰে প্ৰত্যক্ষ নকৰিলেও ইয়াৰ তথ্যগত দিশটোক অস্বীকাৰ কৰাৰ কোনো উপায় নাথাকে। এসময়ত সাধাৰণ প্ৰেমে প্ৰেমকো জীৱনচৰ্য্যাৰ এক কাৰকত পৰিণত কৰিছিল। ভাৰতীয় চলচ্চিত্ৰত ৰাজকাপুৰৰ দৰে পৰিচালকে প্ৰেমক সত্তাৰ মূল চালিকা শক্তিত পৰিণত কৰিছিল। টেৰিৰ যৌৱন উতলা নৃত্য প্ৰত্যক্ষ কৰি বৃদ্ধ কেল্‌ৱেৰোৱে কৈছিল - 'LIFE GOES ON AND THAT'S PROGRESS...' চেপ্‌লীনে প্ৰকৃততে ইয়াৰে প্ৰচণ্ডভাৱে জীৱনৰ সামগ্ৰিক স্বৰূপটো স্পৰ্শ কৰাৰ আখৰা কৰি গ'লেও কেৱল প্ৰেমেৰে জীৱনক মানি লোৱাৰ ধাৰণা এটা দিবলৈও ইয়াত যত্নপৰ হৈছে। বহুসময়ত ই সকলো আদৰ্শবাদৰ উৰ্দ্ধত জীৱন আৰু পৃথিৱীৰ প্ৰতি অন্য দৃষ্টিকোণ হিচাপেও বিবেচিত হৈ উঠিব পাৰে।

সকলো প্ৰকাৰৰ অভিযোগকক 'চেল্যুট' কৰিও এটা কথা কোৱাত নিশ্চয় দ্বিধা নাথাকিব যে শিল্প-সাহিত্যৰ প্ৰতি সংশ্লিষ্টসকলৰ সঁচা দায়বদ্ধতা (TRUE COMMITMENT) ই সমগ্ৰ প্ৰসংগটোকে একপ্ৰকাৰ 'কনজুমাৰিজ্‌ম' (CONSUMERISM) ৰ উৰ্দ্ধত অৱস্থান কৰায়। প্ৰসংগটো এনেকুৱাও নহয় যে সকলো চেলুলয়ড কৰ্মই শিল্প কিম্বা সাহিত্যৰ মৰ্যদা লাভ কৰিবলৈ সক্ষম হৈছে। সাহিত্যৰ ক্ষেত্ৰত এজন লেখকৰ স্বতন্ত্ৰতাৰ স'তে এজন চলচ্চিত্ৰ পৰিচালকৰ স্বতন্ত্ৰতাৰ তুলনা নহয়। চলচ্চিত্ৰ মুখ্যতঃ এক সামগ্ৰিক প্ৰকাশ আৰু সেই মৰ্মে পৰিচালকজনে ক'ৰবাত নহয় ক'ৰবাত আপোচ কৰিবলগা হয়। কিন্তু একোটা থীম্ (THEME)ৰ প্ৰতি সামগ্ৰিক দায়বদ্ধতা আৰু একোটা স্ব-উদ্ভাৱিত দৃষ্টিকোণৰ মাজেৰে পৰিচালকে স্বতন্ত্ৰতাৰ শৈল্পিক ঘোষণা কৰিবলগা হয়। যথাৰ্থ 'এপ্ৰিচিয়েশ্যন' (APPRECIATION) ৰ মাজেৰেহে দৰ্শকৰ চকুত পৰিচালকৰ স্বতন্ত্ৰতা আৱিষ্কৃত হৈ উঠে। নিশ্চিতভাৱে এই স্বতন্ত্ৰতাই চেলুলয়দ কৰ্মক দ্বিধাহীনভাৱে সাহিত্য কিম্বা শিল্পৰ মৰ্যদা প্ৰদান কৰে। লুই মান্দকি (LUIS MANDOKI) ৰ দৰে পৰিচালকৰ জৱৰদস্ত সৃষ্টি 'ইন'চেন্ট ভইচ' (THE INNOCENT VOICE) ত এক সমীক্ষাত্মক প্ৰযুক্তিৰ লগতে সৃষ্টিশীল বক্তব্যৰ সবল উপস্থাপনে দিব পৰা পৰিৱেশ একান্তই প্ৰশংসনীয়। শিশু সৈনিক (শিশু শ্ৰমিক নহয় কিন্তু!) ভৰ্তিৰে গেৰিলা বাহিনীয়ে যি অন্তহীন সশস্ত্ৰ তথা বিভ্ৰান্তিকৰ বিপ্লৱৰ সূচনা কৰিব বিচাৰে তাৰ বিপৰীতে গঢ় লোৱা প্ৰতিৰোধক চেতনাবোধেৰে মান্দকিৰ এই চেলুলয়দ শিল্প গঢ় লৈ উঠিছে। কিন্তু ই শিল্পত পৰিণত হৈছে তেতিয়া, যেতিয়া পৰিচালকৰ মূল বক্তব্যক দৰ্শকৰ শৈল্পিক এপ্ৰিচিয়েশ্যনে পৰিচালকজনক 'স্বতন্ত্ৰ' কৰি তুলিবলৈ সক্ষম হৈছে।

ভাৰতীয় চলচ্চিত্ৰৰ নৱ-তৰঙ্গই বিষয় উপস্থাপন আৰু চেলুলয়দ মু'ভমেন্টত বিষয়াভিত্তিক ছন্দৰ দ্বিধাহীন সংস্থাপনেৰে প্ৰতিনিয়ত এক চেলুলয়দ ৰিলিফ্ প্ৰদান কৰিবলৈ সক্ষম হৈছে। এই 'ৰিলিফ' নান্দনিক মুক্তিৰ দৰে গভীৰ ট্ৰিট্‌মেন্ট নিৰ্ভৰশীল নহয়। ইয়াত বিষয়বস্তুৰ সহজ উপস্থাপনে সমগ্ৰ 'থীম্'টোকে এক 'অবিভ্ৰান্ত গতি' প্ৰদান কৰে। দৰ্শকে অনুভৱ কৰে যে পৰিচালক অচিৰেই এক নতুন সিদ্ধান্তত উপনীত হ'ব। গিৰিশ কাছাৰিৱল্লীৰ 'কাছাচেম্বা কুডুৱানেৰি'ত কবৰ খান্দোতা ইৰিয়াৰ ইচ্ছা, প্ৰতিষ্ঠা আৰু সংগ্ৰাম বিভিন্ন ফ্ৰে'মত বন্দী হোৱাৰ পিছত যেতিয়া ইৰিয়াৰ কোৰখন খেতি কৰাৰ মানসেৰে ব্যৱহৃত হৈ উঠে তেতিয়া দ্বিধাহীনভাৱে সেয়া পৰিচালকৰ অগতানুগতিক স্পৰ্শ আৰু সিদ্ধান্ত হিচাপে বিবেচিত হৈ উঠে। এনেবোৰ সৃষ্টি আৰু প্ৰসংগ কিমান দূৰ উত্তৰ-আধুনিক হৈ উঠে সেয়া অন্য প্ৰসংগ কিন্তু ইয়াৰে সমাজ জীৱনৰ সৰ্বত্ৰ এক 'চেলুলয়দ দৰ্শন'ৰ দ্বাৰা প্ৰভাৱিত হোৱাৰ সম্ভাৱনা থাকে।

চেলুলয়দ-যুগৰ আশাবাদত বন্দী হৈ আমি কেতিয়াবা গভীৰ আস্থাৰ গান গাব পাৰোঁ কিন্তু সেই গান 'বহু বাধাৰ প্ৰাচীৰৰ বিপৰীতে তীব্ৰ গতিৰ গান' হোৱালৈকে সমগ্ৰ প্ল'টৰ প্ৰতিটো অংশৰ পৰা কিছু উদ্দেশ্যধৰ্মী দৃষ্টিকোণৰ জন্ম হোৱাটো একান্তই প্ৰয়োজনীয় হৈ উঠিছে। সমাজ ব্যৱস্থাৰ কিছু উপাদানৰ প্ৰতি সামগ্ৰিক বিস্বাদেই শেষ কথা নহয়; বিস্বাদৰ দৃষ্টিনন্দন কৰি তোলাৰ প্ৰতিশ্ৰুতিৰেহে প্ৰকৃততে নব্য-তৰঙ্গৰ সাৰ্থক যাত্ৰা সম্ভৱ হৈ উঠিব পাৰে।

বিগত দশকটোৰ জাপানী চিনেমা

ভূষণজ্যোতি সন্দিকৈ

২০০০-২০১০ দশকটো জাপানী চিনেমাৰ বাবে এক সাফল্যৰ বছৰ বুলি অভিহিত কৰিব পাৰি। দশকটোৰ আৰম্ভণি বৰ্ষ ২০০০ চনত জনপ্ৰিয় জাপানী উপন্যাস 'Battle Royale'ৰ কাহিনীৰ আধাৰত একে নামত নিৰ্মাণ কৰা চিনেমাখনে মুক্তিলাভ কৰে। এই চিনেমাখনে জাপানী চলচ্চিত্ৰ প্ৰেমী সকলৰ পৰা বিশেষভাৱে সমাদৰ লাভ কৰিছিল। বাণিজ্যিকভাৱে ছবিখন বেচ্ সফল হৈছিল। ইয়াৰ ঠিক দুবছৰৰ পাছত ২০০২ চনত 'Dolls' আৰু ২০০৩ চনত বিগবাজেটৰ ছবি 'Zatoichi'এ মুক্তিলাভ কৰে। এই দুইখন ছবি জাপানী পৰিচালক Takeshi Kitanoএ ৰচনা আৰু নিৰ্মাণ কৰিছিল। একেবছৰতে জাপানী হ'ৰৰ বোলছবি Ringu, Kairo, Dark Water, Yogen, One Missed Call আদি ছবিসমূহ ইংৰাজীত ৰিমেক কৰা হয়, আৰু বাণিজ্যিকভাৱে বিপুল সাফল্য লভিবলৈ সক্ষম হয়। ২০০৪ চনত গড্‌জিলা ছিৰিজৰ ৫০ বছৰ উপলক্ষে নিৰ্মাণ কৰা হয় 'Godzilla : Final Wars'। ছবিখন নিৰ্মাণ কৰে জাপানৰ জনপ্ৰিয় চলচ্চিত্ৰ নিৰ্মাতা Ryuhei Kitamuraই। ২০০৫ চনত পৰিচালক Seijun Suzuki এ নিৰ্মাণ কৰে তেওঁৰ জীৱনৰ ৫৬সংখ্যক ছবি 'Princeless Raccoon'। যোৱা দশকটোতে পৰিচালক Hirokazu Koreedaই 'Distance' আৰু 'Nobody Knows' শীৰ্ষক দুখন ছবি নিৰ্মাণ কৰি বিশ্বৰ চলচ্চিত্ৰ দৰ্শকক আমোদ দিয়াই নহয় দুটাকৈ আন্তৰ্ৰাষ্ট্ৰীয় বঁটা লাভ কৰিবলৈ সক্ষম হৈছিল। জাপানৰ অন্য এগৰাকী প্ৰখ্যাত চলচ্চিত্ৰ পৰিচালক 'Otoko wa Tsurai yo' কমেডি ছিৰিজৰ পৰিচালক Yoji Yamadaই যোৱা দশকটোতে তিনিখন প্ৰখ্যাত চিনেমা 'Twilight Samurai'(২০০২), 'Hidden Blade'(২০০৪), 'Love and Horror'(২০০৬) নিৰ্মাণ কৰি বিশ্ব-চলচ্চিত্ৰ জগতসৈ অৱদান আগবঢ়াই থৈ গৈছে। উল্লেখ্য যে যোৱা দশকটোৰ ২০০৬ চনত জাপানত সৰ্বোচ্চ ৮২১ খন ছবিয়ে মুক্তিলাভ কৰিছিল।

Takeshi Kitano

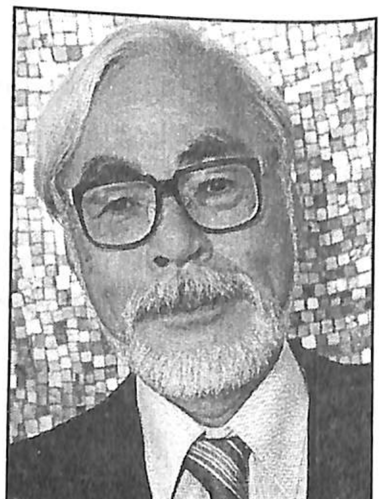

Hayao Miyazaki

এনিমেচন ছবিৰ ক্ষেত্ৰতো পিছপৰি থকা নাই জাপান। ২০০১ চনত Hayao Miyazakiৰ এনিমেচন ছবি Spirited Awayই 'Best Animated Feature'ৰ বাবে অ'স্কাৰ এৱাৰ্ড লাভ কৰিবলৈ সক্ষম হৈছে। ছবিখনে ৫২সংখ্যক বাৰ্লিন আন্তৰ্ৰাষ্ট্ৰীয় মহোৎসৱত 'Golden Bear' বঁটা লাভ কৰিবলৈ সক্ষম হৈছিল। এইজন কৰিচালকৰ আন দুখন জনপ্ৰিয় ছবি Howl's Moving Castle' আৰু Ponyoই মুক্তিলাভ কৰিছিল ক্ৰমে ২০০৪ আৰু ২০০৮ চনত। ২০০৪ চনত পৰিচালক Mamoru Oshiiৰ এনিমেচন ছবি Ghost in the sell 2 : Innocence (জাপানত মাত্ৰ Innocence বুলিহে পৰিচিত) এ মুক্তি লাভ কৰে। মুক্তিলাভৰ পাছতে ছবিখনে দৰ্শকৰ প্ৰশংসা আৰু বিশ্বৰ চলচ্চিত্ৰ সমালোচক সকলৰ দৃষ্টি বিশেষভাৱে আকৰ্ষণ কৰিবলৈ সক্ষম হৈছিল। ছবিখন কান চলচ্চিত্ৰ মহোৎসৱত সন্মানিত হৈছিল। তেওঁৰ ২০০৮ চনত নিৰ্মিত The Sky Crawlers খনেও বিশ্বজুৰি দৰ্শকৰ বিশেষ সমাদৰ লভিবলৈ সক্ষম হৈছিল। উল্লেখ্য যে বৰ্তমান জাপানৰ ৬০ শতাংশ চিনেমাই হৈছে এনিমেটেড্ ছবি।

যোৱা দশকটোতেই ২০০০ চনত জাপানত 'Japan Film Commission Promotion Council' প্ৰতিষ্ঠা কৰা হয়। ২০০১ চনৰ ১৬ নৱেম্বৰত জাপানৰ সংসদৰ নিম্নসদন House of Representatives অত 'Japanese Foundation for the promotion of the Arts laws' বিধেয় উত্থাপন কৰা হয়। জাপানী বোলছবি মাধ্যমৰ বিকাশ আৰু উন্নয়নৰ বাবে চৰকাৰী পক্ষৰপৰা সহযোগিতা প্ৰদানৰ উদ্দেশ্যেই এই বিধেয় উত্থাপন কৰা হৈছে। ৩০ নৱেম্বৰত এই বিধেয় সমূহ জাপানী সংসদত গৃহীত হয় আৰু ৭ ডিচেম্বৰৰ পৰা কাৰ্যকৰী হৈছে। ২০০৩ চনৰ পৰা জাপানৰ কালছাৰেল এফেয়াৰ্চে জাপানী বোলছবি শিল্পৰ বিকাশৰ বাবে বিভিন্ন আচনি গ্ৰহণ আৰু ৰূপায়ন কৰি আহিছে। বৰ্তমান চৰকাৰী-বেচৰকাৰী যৌথ প্ৰচেষ্টাত জাপানী চলচ্চিত্ৰ শিল্পই এক অতি উচ্চশিখৰলৈ আৰোহণ কৰিবলৈ সক্ষম হৈছে।

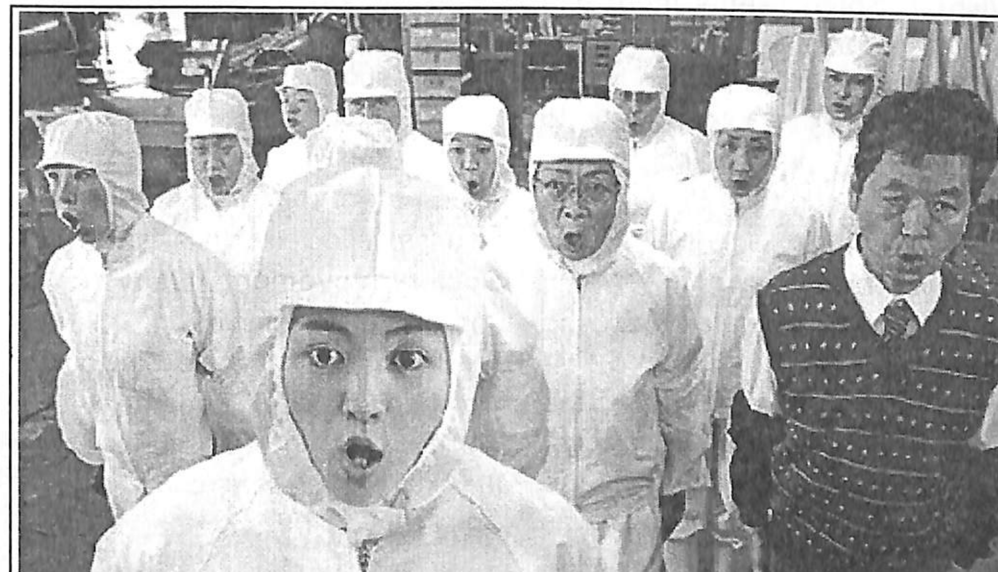

FILM SOCIETY MOVEMENT IN INDIA : AN INTRODUCTION

Premendra Mazumder

August and Luis Lumiere offered the world a wonderful experience on 28th December, 1895 at a café in Paris. They showed an exhibition of moving images first time to the world. The history of cinema started off. And in the year 1920, again in Paris, Luis de Louke established the first film club of the world named the "Cine Club". The history of the Film Society Movement began. In the year 1924, "Cine Club De France" was established. Some twenty more film societies were formed in the next three years in France. The "Cine Club" known to the French was the "Film Society" to the English. The first "Film Society" was established in London on 25th October, 1925. Eminent personalities like Anthony Asquith, Ivor Montegue, H G Wells, George Bernard Shaw were among the founder members. In 1930, the first Central Council of Film Societies, the "Canadian Federation of Film Societies" was formed in Canada. In 1935, the "British Federation of Film Societies" was formed consisting of 26 film societies of that country.

With the advent of the World War-II in 1939, this spread of the formation of

an aesthetic scene from 'Pather Panchali'

the film societies came to a halt. Many film societies got closed. The state of the few that survived became very poor. But after the war was over, there was seen an unprecedented enthusiasm in the Film Society Movement. Many new film societies were established. The number of members of the old film societies increased heavily. "Federation of Film Societies of France" was formed in 1945. In 1948, "Australian Federation of Film Societies"; in 1950, "Federation of Film Societies of Tunisia"; in 1952, "Federation of Film Societies of England, Wales, North Ireland"; in 1954, "Federation of Film Societies of South and Central

Africa" and on 13th December 1959, "Federation of Film Societies of India" was established. Earlier, "International Federation of Film Societies" was established on 16th September, 1947. Argentina, Australia, Belgium, Brazil, Bulgaria, Canada, Chile, Columbia, Cuba, Cyprus, Czechoslovakia, Finland, France, East & West Germany, Great Britain, Greece, Hungary, India, Ireland, Israel, Italy, Japan, Morocco, Netherlands, New Zealand, Panama, Poland, Scotland, South Africa, Spain, Sri Lanka, Sweden, Sudan, Tunisia, Uruguay, USA, USSR, Yugoslavia and many more countries became the members of this international organization in the next twenty years.

In India, the first film society was formed in Bombay in 1937. The "Amateur Cine Society" was formed by the enterprise of film critic Rudi Laden, documentary maker Dr. Pati, Dereck Jephrys and others. Later in 1942, The "Bombay Film Society" was formed. These two early film societies did not have much influence on the larger content of the Film Society Movement in India. The first organization actively pioneered the movement was the "Calcutta Film Society" formed on 5th October 1947. The main organizers included stalwarts like Satyajit Ray, Chidananda Dasgupta, Nimai Ghosh etc. Four years after the inception of "Calcutta Film Society", the "Patna Film Society" was formed. The "Delhi Film Society" was established by the end of 1956. In 1957 the "Madras Film Society" was established.

In the year 1959, in a meeting at the residence of the then Secretary of 'Sahitya Academy' - Krishna Kripalani, it was decided that a central organization should be constructed. Following this, on 13th December 1959, in Delhi, the "Federation of Film Societies of India" was formed combining the film societies of Calcutta, Delhi, Bombay, Madras and Roorkee. Satyajit Ray was the Founder President. At one time I K Guzral was designated as the Treasurer. Satyajit Ray was the President of the Federation till his death. Indira Gandhi was once the Vice President of the Federation and held that post even after she became the Minister of Information & Broadcasting of the Union Government.

When Jean Renoir came to Calcutta to shoot his film *'The River'* in 1948-49, there was not any proper awareness in the Indian filmdom about him. Only the "Calcutta Film Society" showed due recognition and appreciation to Renoir. During the period of 1947–52, some other famous international film personalities like Soviet film-maker Pudovkin, actor Chekalov, Swedish documentary maker Arnie Sukrovorf, American director Frank Capra, Jhon Heuston also have participated in various programmes of the film societies in India thereby strengthening the foundation of the Movement in the country. "Calcutta Film

Society" organized a felicitation ceremony for Pudovkin, in order to express grateful recognition to him as a filmmaker. The greatest achievement of this film society was the acquisition of a print of the film *'Battleship Potemkin'*.

The 1st International Film Festival was held in India in 1952. In this event the active involvement of "Calcutta Film Society" gave more impetus to Film Society Movement. But when Satyajit Ray started to work for his first film *'Pather Panchali'* a period of lull set in the enthusiasm of the organizers. In fact, from 1953–56 the society almost closed temporarily. *'Pather Panchali'* was released in 1955. In 1956 the famous film critic and biographer of Eisenstein, Marie Seaton, came to Calcutta and gave six lectures. These two events inspired organizers of this society all over again. There was renewed interest to import structured order in the society. There was an increase in number of members. Two film journals 'Indian Film Review' and 'Chitrapat' started to get published. In this phase a good number of film societies came up in Calcutta and its suburbs. In some societies there were over two thousand members. Several societies started publishing film journals.

It is to be noted that by this time film societies across the globe had not only taken turns towards a movement but also the two consecutive world wars proved to be a profound learning experience for this movement. A number of film

societies had already developed worldwide. India soon became independent. The film industry of India got matured by then. The influx of black money into the film industry began as early as 1944. And the film industry came under control of the half-educated filmmakers casting a shadow in the golden era of cinema. The partition practically crippled Bengal. An all-encompassing deterioration was palpable in every sphere of politics, economy and society. The intellectuals were leaning towards leftist ideals. In these extraordinary circumstances, Film Society Movement grew and spread here. It is beyond doubt that people spontaneously took part in the movement, driven by idealism and by a sense of commitment to the historical legacy. The foundation was laid out, leadership efficient and the time was ripe. Unfortunately, in spite of all these factors the movement could not reach the zenith.

Satyajit Ray realized the problem perfectly. In his letter dated 31st October 1976 written to S M H Barney, Secretary to the Government of India, Ministry of I&B, Ray emphasized, *" ...I feel that the Film Societies cannot really function unless the government comes out in a big way to help them. The situation has become difficult particularly due to gradual stoppage of lending of films by the foreign embassies and consulates, which are the traditional sources of films for the societies."* Ray insisted upon

Government intervention to solve the crisis. Accordingly the Ministry of I&B, Govt. of India set up a 'Working Group' in May 1980, which observed: *"We have surveyed the role played by the Film Society Movement in India in the propagation of Film consciousness. Though the Film Society Movement in India is now more than 30 years old, only 200 film societies representing about 75,000 members are recognized by the Federation of Film Societies of India. ..... It is obvious that the Film Society Movement has a very important role to play 'initiating' audience in the appreciation of good cinema. It is in this context that we have suggested the Academy should be assigned the task of helping the growth of Film Society Movement. We further recommend that the local civic bodies should provide facilities by way of land at subsidized rates in the cultural complexes for setting up exhibition theatres exclusively earmarked for non-commercial exhibition of films by film societies. There is also need for the Film Society Movement to liberate itself from the constraints of commercial cinema houses. We recommend that the Central and State Governments should give grants to the film societies for purchasing mobile vans for exhibition of films..."*.

But Government did not pay due respect to the observations. So Ray further through another letter dated 18th September, 1986 written to Rajiv Gandhi,

the Prime Minister of India, emphasized, *"...To promote good cinema is an uphill task. It is more so in our country because of the huge commercial film industry. Today some Government agencies like the National Film Archive, Film T V Institute and Directorate of Film Festivals etc. are engaged in the same job. It was not so a thirty years ago. The film society was the lonely walkers....I doubt very much, if the potentiality of this movement is fully realized by the Government (emphasis by Ray). ... I request you to consider if an All India movement like the film society movement can survive, let alone flourish, depending on foreign missions only. I am just mentioning this to underline the intensity of the problems, which the film societies are facing now..."*.

Unfortunately Rajiv Gandhi was not motivated. On the contrary, it was under his patronage the Non Resident Indians flooded the Indian film market with low quality sex-centric films funded by them. Secondly, the electronic media captured the drawing rooms of the viewers. So, majority of members turned their back to the film societies, having found easy and cheaper alternatives. There was a quick decrease in number of members. Some societies were shut down. On the other hand, from the early 80s leftist political movement suffered a set back. With the fall of Soviet Union, the distribution of films from the East European countries got massively disrupted and eventually

stopped. Open market economy engulfed all attempts of resurgence of international cultural and intellectual exchange. Money power dominated the production and distribution network of films. Since the film societies were not financially well-settled, large-scale degradation set in. Film societies were reduced to the status of being small exhibitors.

The huge commercial film industry acts as the main obstruction to propagate this movement. Moreover there are obstacles of so many rules & regulations laid down by the Central & State Governments. Dearth of suitable theatres and films as well forces the film societies

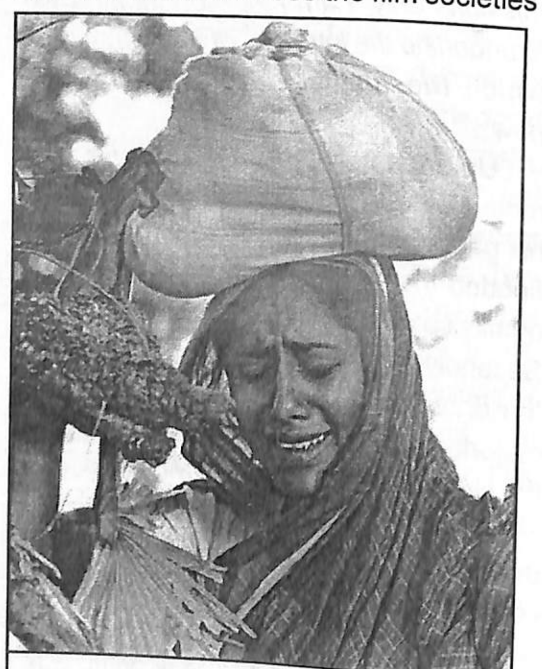

Smita Patil in Akaler Sandhane, Awarded Silver Bear, in Berlin Film Festival 1981, Directed by Mrinal Sen,

to curb their programmes. The rapid expansion of digital market, easily available pirated discs, stands as the main barrier. It is not possible for them to show pirated films to their members for obvious legal reasons. Any such activities are highly punishable offence. Result, the film buffs are withdrawing themselves from the film societies and transforming themselves into the home-viewers. Such a way the community film culture is being transformed into the individual film culture. In fact, the target of the market economy is also to convert a person from a social element to an individual one. Even in the industry level, the huge theatres are being replaced by multiplexes. Market is patronizing the individual entertainment process to such extent that even the intelligentsia ignores these subtle changes in the social dynamics. Film Societies are the worst affected social groups in this process of transformation.

The mushroom growth of video halls in the remote areas, regularly showing the trashes of Hollywood and Bollywood and also conveniently projecting the pornographies, is destroying the cultural taste of the mass very rapidly. The traditional folk-arts practiced through ages are failing to draw attraction of the people. Rapid growth of video culture is smashing all the local art forms out of its own root. Moving images are not only entertainment now. Market economy considers it as the most powerful medium

to conquer and hold the share of market. From a 15 seconds ad-teaser to a 150 minutes commercial feature, are all the weapons of the market. Each & every frame of the moving images conveys some message to the viewers to be decoded by them according to their own cultural sense. And here lies the responsibilities of the Film Society Movement to educate the people by developing their film sense in such a manner so that they could read the text of moving images consciously to accept or reject the message.

Film Society Movement should be aware of the hi-tech ICE-Age Phenomenon. Information, Communication and Entertainment (ICE) are the three super-powers determining the cultural structure of to-day's society. From the air-cooled drawing room of the urban rich 'elite' viewer to the sweating hot rural video hall for the rural 'non-elite' commoners, moving image has its own language to communicate. Conventional education is absolutely an insignificant condition for reception of this message. Rather the ICE-Age denounces the education, specifically the cine-education to safe guard its own interest. It 'educates' its own target group according to its own necessities. Film Society Movement should concentrate its activities on this educative part. It could be done by taking good cinema to the grass-root level. Film Society Movement should carve a niche both in urban and rural pockets. It should encourage the audience to read the visuals carefully to evoke a healthy discussion at the end of every screening. Screening of classics and independent cinema, especially the documentaries and short films, at the local schools, colleges and cultural clubs could be very effective to develop film sense amongst the youths. Thus a parallel cine culture could be developed to fight the evils of the corrosive trashes. So far the Film society Movement has largely remained as an urban phenomenon. Taking full advantage of the development of digital technology it should extend its activities in semi urban and rural areas too. So far this movement is busy for film appreciation only. But it should also extend its support to independent film movement. It should organize the independent filmmakers under its umbrella to give them extensive support for production, exhibition and marketing of their films. All these are not very difficult tasks. Only the leaders of the movement should have the real will and zeal to explore the fullest potentiality of the movement.

(Vice President, Federation of Film Societies of India; Secretary-Asia, International Federation of Film Societies)

চলচ্চিত্ৰ আৰু সমাজ পৰিৱৰ্তন

পদ্মলোচন নাথ

বিশ্ব বিশ্ৰুত জাৰ্মান কবি-নাট্যকাৰ বাৰ্টোল্ট ব্ৰেখ্‌টে নাটকক সমাজ পৰিবৰ্ত্তনৰ শক্তিশালী সঁজুলি বুলি মত প্ৰকাশ কৰিছিল। ব্ৰেখ্‌টে তেওঁৰ নাট্যধাৰাক সমাজ বিপ্লৱৰ অভিমুখে পৰিচালিত কৰিছিল। সমাজ ব্যৱস্থা, ইয়াৰ গাঠনি, দ্বন্দ, আৰু তাৰ অন্তৰালত বিভিন্ন প্ৰকাৰে জড়িত কাৰক সমূহৰ ওপৰত আলোকপাত বিচাৰ বিশ্লেষণৰ ক্ষমতাই একোজন কলাকাৰক বিশিষ্ট আৰু বৰেন্য কৰি তুলিব পাৰে। আইজেনষ্টাইন, কুৰশ্বৱা, ফেলিনি, ঋত্বিক ঘটক আদি সেই অৰ্থতে মহান স্ৰষ্টা। সমাজ বাস্তৱতাৰ প্ৰসংগ অৱতাৰণা হোৱাৰ লগে লগে আহি পৰে চলচ্চিত্ৰ আৰু ৰাজনীতিৰ সম্পৰ্কৰ কথা। চলচ্চিত্ৰই কেৱল বিনোদনৰ বাবে ভাৰতীয় কঠিত মূলসুতিৰ ছবিৰ এনে সংকীৰ্ণতাৰ বিপৰীতে সমাজবোধৰে উদজিৱীত ভাৰতীয় চলচ্চিত্ৰ বহু ছবি হৈ পৰিছে ৰাজনৈতিক ছবি। কিন্তু এই ৰাজনীতি কাৰ ৰাজনীতি। কোন শ্ৰেণীৰ স্বাৰ্থ পৰিপূৰণৰ বাবে এনে ৰাজনীতিৰ ব্যৱহাৰ হ'ব পাৰে চিত্ৰ সমালোচকৰ বাবে সেয়া বিচাৰ-বিশ্লেষণৰ এটি গুৰুত্বপূৰ্ণ দায়িত্ব। বিশিষ্ট চলচ্চিত্ৰকাৰ মৃনাল সেনৰ মতে ৰাজনীতি হ'ল 'Knowledge of reality and action to change it' সমাজ বাস্তৱতাৰ জ্ঞান আৰু সেই জ্ঞানেৰে প্ৰণোদিত হৈ স্থিতাৱস্থাৰ পৰিবৰ্ত্তনৰ বাবে কৰা নিৰলস প্ৰয়াসেই ৰাজনীতি। সেই অৰ্থত বৰ্ত্তমান ইংৰাজী চলচ্চিত্ৰত আৰম্ভ হৈছে এটা পৰিবৰ্ত্তন আকাংক্ষী অনন্য চলচ্চিত্ৰ ধাৰা। ইৰানৰ চলচিত্ৰকাৰসকলে বিশ্ব চলচ্চিত্ৰলৈ বৰ্ত্তমান আগবাঢ়িছে বহুমূলীয়া অৱদান। 'সৰগৰ শিশু' (Children of Heaven) নামৰ ছবিৰে বিশ্বৰ চলচ্চিত্ৰ জগতত নিজৰ শক্তিশালী উপস্থিতি প্ৰতিষ্ঠা কৰা ইৰাণী

চলচ্চিত্ৰই সেই দেশৰ ৰক্ষণশীল সমাজ ব্যৱস্থা, নাৰীৰ অধিকাৰ, ধৰ্মীয় মৌলবাদ আদিৰ বিৰুদ্ধে বিদ্ৰোহ ঘোষণা কৰিছে। ইৰানী জনগণক সজাগ আৰু জাগ্ৰত কৰি তোলাত বিশেষ ভূমিকা গ্ৰহণ কৰিছে। 'অফচাইড' নামৰ ছবিখনৰ দ্বাৰাই পুৰুষতান্ত্ৰিক সমাজৰ ফোপোলাৰূপ আৰু নাৰী অধিকাৰৰ নায্যতাক প্ৰতিপন্ন কৰিছে। 'ঘনচিৰিকাৰ গীত (?) (Songs of sparrow) নামৰ ছবিখনে খন্তেকৰ বাবে হ'লেও দৰ্শকক লৈ যাব খোজে কুৰশ্বৱাৰ কল্প জগতৰ প্ৰচ্ছায়াৰ মাজলৈ। ৰংচঙীয়া সৰু মাছ কিনিবলৈ গৈ কনমানি ছোৱালী এজনী মুখামুখি হোৱা পৰিস্থিতিৰ ছবিখন! ধৰ্মীয় মৌলবাদী জেহাদী দুজনে ধৰ্মযুদ্ধ কৰিবলৈ গৈ, হত্যা আৰু মৃত্যুৰ খেল খেলি এসময়ত অনুভৱ কৰিছে যি সৰগলৈ যোৱাৰ বাবে ব্যাকুল হৈ জেহাদৰ বাবে তেওঁলোকে অমূল্য জীৱন ত্যাগ কৰিব খুজিছে সেই সৰগ প্ৰকৃততে আছেনে নাই?

'ওৱৰ্ল্ড চিনেমা' নামৰ চলচ্চিত্ৰ চেনেলত পাচী (ইৰানী) ছবিৰ জাননী দেখিলেই মই টিভিৰ কাষত বহো। ইৰাণী ছবিৰ প্ৰেমত বৰকৈ পৰিছো। ইৰানী চলচ্চিত্ৰৰ এই ধাৰা ইৰানী পৰিস্থিতি, সমাজ বাস্তৱতাৰ পৰা উদ্ভুত। ছবিৰ বিষয়বস্তুৰ অভিনৱত্ব এই ধাৰাৰ প্ৰধান বৈশিষ্ট্য। ৰীতি আমদানি কৰা যায় কিন্তু বিষয়বস্তুৰ আমদানি ৰপ্তানি কিছু অসুবিধাজনক। 'সৰগৰ শিশু' নামৰ ছবিখনৰ অনুকৰণ বলিউদত 'বম কমডলে' নামৰ ছবি এখন নিৰ্মাণ কৰা হ'ল। কিন্তু ইৰানৰ সামাজিক পৰিস্থিতিৰ পৰা দূৰত, সমাজ বোধ আৰু সামাজিক দায়বদ্ধতাৰ অভাৱত কেৱল আকঠিত বিনোদন আৰু ব্যৱসায়িক লাভৰ প্ৰত্যাশাৰে নিৰ্মিত এই ছবিখন কমেডি ছবিৰ পৰ্য্যায়লৈহে গ'ল। ইৰানৰ ছবিৰ পৰ্য্যালোচনা নাইবা তাৰ সাম্প্ৰতিক দৃশ্যপট এটা দাঙি ধৰা এই লেখাৰ উদ্দেশ্য নহয়। ইৰানী চলচ্চিত্ৰৰ প্ৰতি সুধীসমাজৰ মনোযোগ আৰ্কষণহে মূল কথা। ইৰানৰ সাম্প্ৰাতিক চলচ্চিত্ৰ আন্দোলনৰ প্ৰতি শ্ৰদ্ধাশীল হ'বলৈকে আহক এই দেশৰ চলচ্চিত্ৰৰ স্বাদ ল'বলৈ চেষ্টা কৰোঁ।

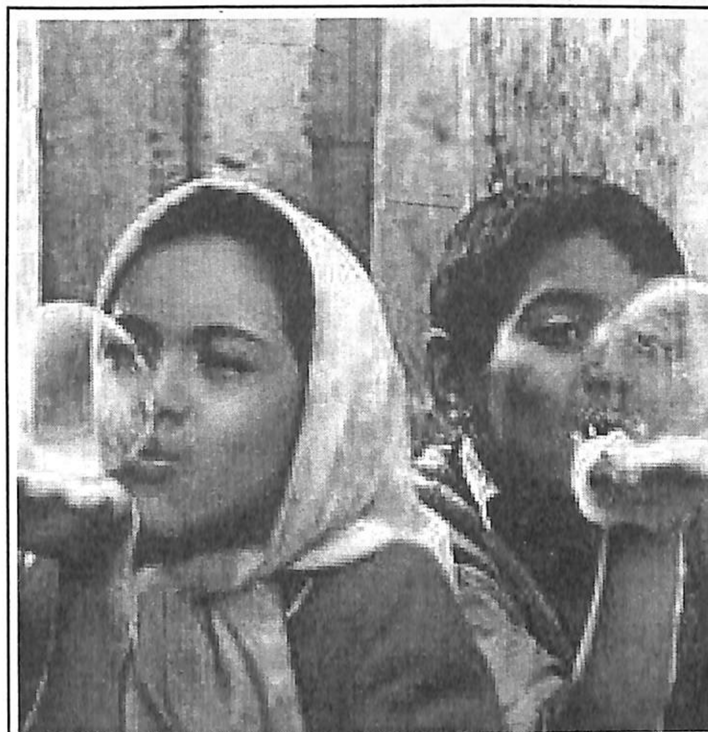

Children of Heaven ৰ এটি মনপৰশা দৃশ্যত দুই শিশু শিল্পী

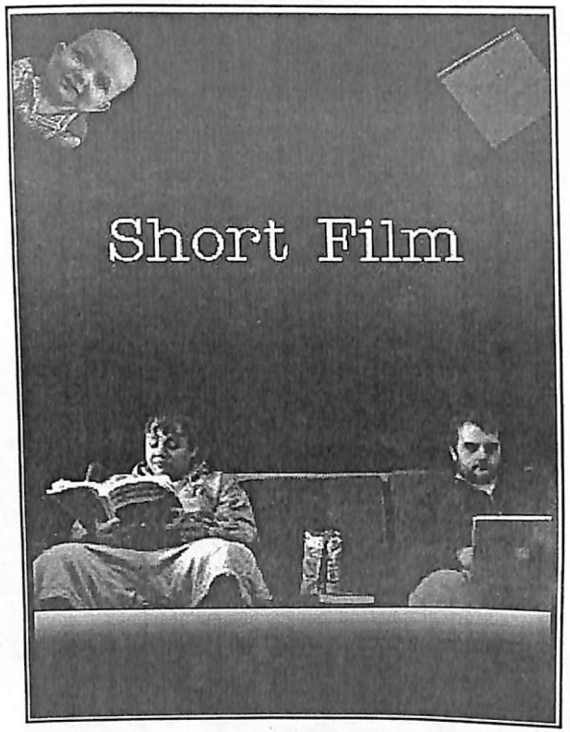

ছুটী ছবি - এক ব্যক্তিগত অনুভৱ

পাৰ্থজ্যোতি শৰ্মা

বিশ্ব চলচ্চিত্ৰত ছুটী ছবিৰ ধাৰণা বহু পুৰণি যদিও অসমত ছুটী ছবিৰ ধাৰণা অতি নতুন। এখন চলচ্চিত্ৰ নিৰ্মাণ কৰাটো এটা অতি ব্যয় বহুল তথা কষ্টসাধ্য কাৰবাৰ। বৰ্তমান সময়ত বিজ্ঞানৰ অগ্ৰগতিয়ে চি ডি ফৰমেটত ছবি নিৰ্মাণৰ যি পদ্ধতি ওলাল সেই পদ্ধতিত খৰচৰ পৰিমাণ বহু হ্ৰাস পালে। এই ফৰমেটৰ সু প্ৰয়োগেৰে সুস্থ চলচ্চিত্ৰ বোধ থকা চিত্ৰ নিৰ্মাতাই ৰুচিবোধ সম্পন্ন সুন্দৰ ছবি কম ব্যয়ৰে নিৰ্মাণ কৰাৰ সুবিধা আনি দিছে যদিও এই মাধ্যমটোক বৰ্তমান বহুতে বেপেৰুৱা ভাবে প্ৰয়োগ কৰা দেখা গৈছে। পেশাদাৰিত্ব আৰু বাণিজ্যিকৰণ দুয়োটা বেলেগ ধাৰণা যদিও বৰ্তমান চি ডি মাধ্যমোটত জড়িত বহু ব্যক্তিয়ে পেশাদাৰিত্ব আৰু বাণিজ্যিকৰণ একাকাৰ কৰি মাধ্যমটোৰ অপ প্ৰয়োগ কৰিছে। এতিয়া আহোঁ মূল বিষয় বস্তু ছুটী ছবি সম্পৰ্কলৈ, আমি চলচিত্ৰৰ ক্ষেত্ৰখনৰ পূৰ্ণকালীন কৰ্মী বা চলচ্চিত্ৰৰ বিশেষজ্ঞ নহয়, চলচ্চিত্ৰৰ ক্ষেত্ৰখনৰ আমি অংশকালী কৰ্মীহে, ছুটী ছবি এখন নিৰ্মাণৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰাথমিক কথাটো হৈছে বিষয় বস্তু নিৰ্বাচন, এই ক্ষেত্ৰত মন কৰিবলগীয়া কথাটো হৈছে যি বিষয় বস্তু নিৰ্বাচন কৰা হ'ব সেই বিষয় বস্তু চলচ্চিত্ৰ ৰূপ দিওতে ব্যয় কিমান হ'ব? কাৰণ আমাৰ ইয়াত এতিয়াও চালুকীয়া অৱস্থাত থকা এই মাধ্যমটোত ব্যয়বহুল কাৰবাৰ এটা কৰা অসম্ভৱ। বিষয় বস্তু নিৰ্বাচন কৰাৰ সময়ত আমদানিকৃত বিষয় বস্তুৰ পৰিবৰ্তে আমাৰ থলুৱা লোক পৰম্পৰা, লোকাচাৰ আদিৰ পৰাই লোৱাই উচিত বুলি আমাৰ ব্যক্তিগত ধাৰণা। ছুটী ছবি নিৰ্মাণৰ ক্ষেত্ৰৰ কাৰিকৰী দিশৰ ব্যক্তিসকল পৰাপক্ষত নিজৰ অঞ্চলৰ পৰাই লোৱাটো ভাল। আজিকালি অসমৰ সৰু বৰ প্ৰায় সকলো চহৰতে বা গ্ৰাম্যাঞ্চলটো বিয়া-সবাহ আদিত ব্যৱসায়িক ভিত্তিত কেমেৰা চলোৱা তথা সম্পাদনা কৰা ব্যক্তি যথেষ্ট আছে। তেনে বহু ব্যক্তিৰ চলচ্চিত্ৰ সম্পৰ্কে এক সুপৰিকল্পিত ধাৰণা নাথাকিলেও কেমেৰা চলোৱা তথা সম্পাদনা আদি সম্পৰ্কত নুন্যতম ধাৰণা থকাটো খাটাং। ছুটী ছবি নিৰ্মাতাই এনে ব্যক্তিৰ লগত বন্ধুত্ব সুলভ ভাবে নিজৰ চলচ্চিত্ৰখনৰ বিষয়ে আলোচনা কৰি কামত আগবাঢ়িব লাগে। চলচিত্ৰ নিৰ্মাণৰ ক্ষেত্ৰ নিৰ্বাচনৰ সময়ত এনে এটুকুৰা ক্ষেত্ৰ নিৰ্বাচন কৰিব লাগে যাতে সম্পূৰ্ণ চলচ্চিত্ৰখন সেই ক্ষেত্ৰৰ ওচৰে পাজৰেই সমাপ্ত কৰিব লাগে। অভিনেতা-অভিনেত্ৰী নিৰ্বাচনৰ সময়তো এটা কথা মনত ৰখা প্ৰয়োজন যাতে ব্যয় বহুল কোনো অভিনয় শিল্পী নিৰ্বাচন কৰি যে নিৰ্মাতা জন আৰ্থিক ভাবে যথেষ্ট অসুবিধাৰ সন্মুখীন হৈ আধাতে নিৰ্মাণ সামৰিব লগা হোৱাৰ ঘটনাও বিৰল নহয়। গতিকে স্থানীয় মনে মিলা অভিনয় শিল্পী নিৰ্বাচন কৰি নিৰ্মাণ কাৰ্য্য সম্পাদনা কৰিব লাগে। চলচ্চিত্ৰ নিৰ্মাণ ক্ষেত্ৰত এক আপোচহীন মানসিকতাৰ প্ৰয়োজন যদিও কাৰ্য্যকৰণৰ ক্ষেত্ৰত আমাৰ ইয়াত বহুক্ষেত্ৰত আপোচ কৰিব লগীয়া পৰিস্থিতিৰ সৃষ্টি হয়। ছুটী ছবি নিৰ্মাণৰ ক্ষেত্ৰত আমাৰ যি অতি সামান্য অভিজ্ঞতা সেই অভিজ্ঞতাৰ পৰা দেখা পাইছো যে বহুক্ষেত্ৰত মনে ভবাৰ দৰে বহুখিনি কৰিব পৰা নাযায়। আমাৰ দুয়োখন ছবিৰ ক্ষেত্ৰতে আমি এটা অভিজ্ঞতা লাভ কৰিছো যে যি যি স্থানত আমি ছুটী ছবি ক্ষেত্ৰ নিৰ্বাচন কৰিছিলো সেই অঞ্চলৰ আমাৰ চিনাকি-অচিনাকি বহু ব্যক্তিয়ে সহায়ৰ হাত আগবঢ়াইছে। প্ৰথম ছবি 'টেকেলী হোৰা' নিৰ্মাণৰ আধাৰ আছিল এটি লোকবিশ্বাস, ছবিখন নিৰ্মাণৰ সময়ত প্ৰয়োজনীয় স্থান নিৰ্মাণ, সংগীত, অভিনয় আদিৰ ক্ষেত্ৰত স্থানীয় বহু লোকে যি ধৰণে সহায়ৰ হাত আগবঢ়াইছিল সেইয়া আমি পাহৰিব নোৱাৰো। দ্বিতীয়খন ছবি 'খৰাঙে পানীয়ে' নিৰ্মাণৰ সময়তো সেই অঞ্চলৰ ব্যক্তি সকলে বিভিন্ন ক্ষেত্ৰত সহায়ৰ হাত আগবঢ়াইছিল। ভৰ আঘোনৰ বতৰত আমাৰ চলচ্চিত্ৰৰ বাবে এটি ভড়ালৰ বুলনিৰ পৰা একে দিনাই ডেৰশ দুশ ডাঙৰী আঁতৰাই আমাৰ চলচ্চিত্ৰৰ বাবে স্থান উলিয়াই দিছিল, ঠেটুৰৈ ধৰা জাৰতো কোনো দিন কেমেৰাৰ মুখত থিয় হোৱাটো বাদেই অভিনয় কৰি নোপোৱা আশীৰ উৰ্দ্ধৰ বৃদ্ধ শ্ৰীযুতা মহেশ্বৰী হাজৰিকাই ঠাণ্ডাকো আওকাণ কৰি অভিনয় কৰিছিল। এই কথাখিনি উল্লেখ কৰাৰ উদ্দেশ্য আমাৰ নিজৰ চলচ্চিত্ৰখন সম্পৰ্কে জাহিৰ কৰা নহয়। আমি বুজাব খুজিছো যে এনে ধৰণৰ ছুটী ছবি নিৰ্মাণৰ ক্ষেত্ৰত ৰাইজৰ লগত সুহৃদয়তা বজাই ৰাখিলে ৰাইজৰ সহযোগিতা লাভ কৰিব পাৰে। (সহযোগিতা লাভ কৰা সত্বেও আমাৰ জ্ঞানৰ সীমাবদ্ধতাত বাবে ছবি দুখন সুন্দৰভাৱে নিৰ্মাণ কৰিব নোৱাৰিলো।)

চুটি ছবি নিৰ্মাণৰ ক্ষেত্ৰত অসমৰ বহু নৱ প্ৰজন্মৰ চিনেমা নিৰ্মাতা ওলাইছে যদিও এটি সংগঠিত ৰূপ নথকাৰ বাবে ছবি সমূহৰ মানদণ্ড বা কেনেদৰে মানদণ্ডৰ উন্নতি কৰিব পৰা যায় সেই সম্পৰ্কত এটি আলাপ-আলোচনাৰ অভাব অনুভৱ কৰা হৈছে। অৱশ্যে দুই এটি অনুষ্ঠানে ছুটি ছবি সম্পৰ্কত আলোচনা অনুস্থিত কৰাৰ উপৰিও প্ৰতিযোগিতাও অনুস্থিত কৰি এই মাধ্যমটোৰ ভবিষ্যত উজ্জ্বল কৰাৰ প্ৰচেষ্টা প্ৰশংসনীয়।

শেষত পেশাদায়িত্বৰ অবিহনে কোনো ক্ষেত্ৰৰে জীৱন কাল দীঘলীয়া নহয়। আমি আশা ৰাখিছো পেশাদাৰী চিন্তা চৰ্চাৰে চুটি ছবিয়ে অসমত এটা সংগৱদ্ধ তথা সুন্দৰ ৰূপ লাভ কৰিব। আমদানিকৃত কাৰিকৰী কৌশল আৰু থলুৱা বিষয় বস্তুৰ সংমিশ্ৰণেৰেহে অসমৰ চুটি ছবিয়ে এক সুন্দৰ সুঠাম ৰূপ লাভ কৰিব পাৰিব।

THE CINEMA OF TRINIDAD
MEETING THE FILM-BUFF EXTRAORDINAIRE

Manoj Barpujari

The Visit

Towards the end of the last year, as the Hafeez Karamath Journalism Fellow, I spent a couple of weeks in the Caribbean island nation of Trinidad & Tobago (T & T). The fellowship was offered by the Hafeez Karamath Group of Industries, a renowned corporate house in West Indies and it was created in honour and memory of their founder. As the recipient of this fellowship, I arrived at Port of Spain and grabbed every chance of seeing the beauty of the land and sea all around, grasping the multi-ethnicity of the nation and its vibrant culture. As a film-lover I also looked for any information regarding cinema of the country.

When I went to the campus of the University of the West Indies (UWI) in St. Augustine, Trinidad, my sole aim was to get acquaintance with the faculty of film studies. I did not have prior knowledge of the faculty members or its location inside the sprawling campus. With much loitering, finally I could arrive in the film department of the university. There were a number of students and two teachers with them whom I got introduced with immediately. The teaching staff members were Dr. Bruce Paddington and Yao Ramesar both of whom I found very learned and cooperative to my benign enquiries. The film department in the University has three full-time and six part-time lecturers. Most of them are professional film-makers including Paddington and Ramesar. The department offers a one-year photography course and a three-year degree course to 20 students. The later one gives specialization from second year onwards.

The Pioneers

As I found out, Paddington represents everything film in the Caribbean region: apart from being a university lecturer, he is an avid guerilla film-maker and TV producer. Having been aware of the Guerilla Film movement of Latin America, the question that shot up my imagination was how he could be recognized as a guerilla film-maker. What he replied me was really an account of a keen lover of the medium. Paddington was a film student at Hornsey College of Art in London when he got impressed with the radical South American film *The Hour of*

the Furnaces directed by the legendary Fernando Solanas. Then he went on to direct a documentary in that vein *The Survival of the Black British*. He came to live and work in Trinidad in 1972 and began teaching film and video to students at Fatima College from next year. The college owned one of the first Sony half-inch black and white Camcorders which in those times were called 'guerilla camcorders'. In 1974, he formed Banyan Productions that was committed to producing socially relevant developmental video productions with an emphasis on local culture. 'We worked collectively developing scripts using improvisational techniques and soon received commissions from the local TV station, UNESCO and the International Planned Parenthood Federation. This international recognition came just in time as for a while we were soon banned by the only TV station of the country, Trinidad and Tobago Television, for our radical work' – Paddington relished his past nostalgically. Later in 1992, he produced *And the Dish Ran Away with the Spoon* that focused on cultural imperialism. It was commissioned by the BBC, sub-titled in six languages, broadcast all over the world, shown in international film festivals and it won various prizes. In his long cherished career he has directed and produced over 500 films and television programmes. His recent documentary *The Mennonites of Belize* was awarded best educational and cultural programme at the 2007 Caribbean Broadcasting Union Awards. A writer of repute and a visiting lecturer at various North and Latin American universities, Dr. Paddington's thought-provoking and engaging interview with the legendary Cuban film director Humberto Solas is specially mention worthy.

Ramesar, on the other hand, is another name to reckon with in Trinidadian cinema. He has won numerous awards across the continents and his work has been broadcast and exhibited all over the world. He holds a masters in film directing from Howard University, Washington D.C. His name looks like having Indian ancestry and true to my guess he was born in Ghana to parents of Indian origin. His most notable works are *Sistagod* (2006), the first of a trilogy, that became the country's first feature film to gain official selection at a major international festival, *Journey to Ganga Mai* which won the Saraswatee Devi Award in 2000 and *Mami Wata*, the winner of Paul Robeson Award and Critics Choice Award at the Global Africa Film Festival, both in the US. Ramesar has created over 120 films on the people, history and culture of T & T. He is acclaimed as a cornerstone of the emerging local and regional film culture. His contribution to Caribbean cinema is widely recognized at a young age which is evinced in his biography titled 'Phenomenology's Material Presence' written by Gabrielle Hezekiah. The book was published in 2009 by Intellect Books in UK and Chicago University Press in the US. Ramesar's aesthetic sense is deemed as 'Caribbeing' and this filmsense is characterized by an almost exclusive reliance on sunlight to illuminate the people and landscapes of his films.

The Exploration

Paddington made it a point to draw my attention that 2006 was a significant year in cinema of Trinidad. This is mainly for three reasons: (1) the department of film studies in their university was established in that year; (2) the prestigious and international T & T Film Festival began the same year; and (3) the T & T Film Company (TTFC) was formed which intend to provide all things a healthy film industry needed. 'The Film Company provides logistical support and core services such as location scouting, research and acts as a liaison with industry partners, the community, production houses and Government agencies. This support and service is provided from the initial contact to the close of production.' – informed Janine Charles-Farray, the Marketing Officer of TTFC. On enquiry, the company provided me a list of films made in the country which included films produced and directed by local and foreign film-makers on Trinidadian location as well as films made by local producers around the world. The list is not very look, but the overall atmosphere is encouraging.

It is noteworthy that a widely successful film with money coming from the USA was made in 2006 that heralded a new era of cinematic exploration in the Caribbean nation. It was called *Contract Killers* (2007), 'a formula picture' made in Hollywood style. 'It was produced by G. Anthony Joseph. Despite his success in Trinidad, Joseph was convinced that his future was in the United States, so he moved to Hollywood and made this action thriller. But of course its budget was not so big one compared to other studio films made in Hollywood; rather it was produced on a moderate budget' – said Yao Ramesar while recounting some of the movies made by the Trinidadians. It was followed by another film of same genre titled *Backlash* (2007). Then it was *Dulha Mil Gaya* (2010), a Bollywood film featuring Shahrukh Khan, fifty percent of which were shot in some exotic T & T locations.

The Focus

It is a matter of pride for me that being a film festival regular in India and abroad, I met the Festival Director of the T & T Film Festival (TTFF) who was none other then Bruce Paddington. Nobody is ignorant of what film culture can do for uplifting cultural and aesthetic mores of a nation. Even the celebrated Trinidadian writer and Nobel laureate V. S. Naipaul said, 'the future of creative expressions may not lie in books, but in films.' With this motto in mind some really committed people of the island nation are setting their targets on creating an economically-viable Caribbean film industry. Paddington was the topmost important member of the film industry team when they prepared the strategic plan for the industry on behalf of the Prime Minister's Standing Committee on business development in 2005.

With this backdrop in mind, I also paid a visit to the office of the T & T Film Festival at Belmont, Port of Spain. It was a quiet afternoon and equally nice to talk to the festival administrator Skye Hernandez, a well-behaved lady at the helms of affair. 'The festival has grown in stature. It has roped in sponsors and

film personalities too from the outside world a few more than the previous year', she asserted. The festival is supported by the TTFC. In 2008 the cable television provider Flow became the festival's presenting sponsor, and the festival expanded further to include technical workshops, and began a partnership with the UWI. The 2009 festival saw the inclusion of an international jury – mainly for Best Feature Film, Best Short Film and Best T & T Film awards. Each award comes with a significant cash prize. In addition, there are audience awards for Best Dramatic Feature, Best Narrative Feature, and Best Short Film. Going through the well-planned and flawless festival book, I found that there were 20 narrative features, 18 documentary features and 30 shorts shown in the latest edition held in 16-29 September, 2010. Besides other programmes, all the film screenings were run twice in five venues around the nation. In keeping with its tagline – "You're in Focus" – the festival is committed to promoting the culture of viewing indigenous films throughout T & T by hosting film screenings in communities outside of the main urban centers and these screenings are free of charge to the public.

The Centenary

The year 2011 marks the 100th anniversary of the arrival of the first cinema in Trinidad. The cinema was called the London Electric Theatre and opened its doors on February 2nd, 1911. It screened English films at that time. Though the country has strong Indian connection, yet it took almost quarter of a century to see an Indian movie. It was on December 3rd, 1935, when the Globe Cinema at Port of Spain had shown *Bala Joban*, the Hindi movie brought to Trinidad by one Ranjit Kumar. 'This film re-ignited images and linkages with India', told Primnath Gooptar at a special presentation held at the theatre of NAPA (National Academy of Performing Arts). On December 2nd 2010, I happened to attend the presentation which was a part of his research as a PhD student at the University of Trinidad and Tobago, Port of Spain.

Although Gooptar is a former primary school principal and has even served the World Ramayan Conference as its Secretary in 1998, his keen interest in cinema is vindicated by his hard work on the subject which was '75 Years of Indian Cinema in Trinidad'. He has conceptualized Indian cinema as part of local history in specific entertainment context. He identified three periods in Indian cinema showing how the film songs, music, dances, costumes and larger issues were tagged to the psyche of local East Indian as identity linkages between themselves and India. Those periods are (a) the 'era of singers and actors' during 1935-1948; (b) the 'golden era' of Indian movies during 1949-1969; and (c) the 'contemporary and modern era' starting from 1970 through 2010. While showcasing influences of Indian film songs on the local psyche, he pointed out that the Government of India once viewed the Bollywood style of film music as corrupting people and even the All India Radio (*Akashvani*) banned broadcasting of film songs in late 1950s. But Trinidadian Indians celebrated and

even supported the Soca music composed out of popular Hindi film songs.

The Chain

But in times of new technological breakthroughs invading the world of cinema, has the culture of cinema ever decreased in Trinidad? This question rose in my mind too while I passed by any 'Movie Towne' in various places in the island nation. It is a chain of movie theaters built in different towns and cities. The Port of Spain Movie Towne has ten cinema screens, a shopping complex, restaurants and video arcade within the beautifully designed and decorated multiplex. Each theatre is identified with a numerical number. I sat through one of its screenings on the evening show of a Denzel Washington-starred Hollywood blockbuster *Unstoppable*. The experience of film-making is not very rosy in Trinidad as moviegoers make beelines to see Hollywood-Bollywood kind of films only. Yet cinema thrives to fulfill aesthetic desires of the creative people. There lies the indomitable spirit, the resilience of cinema which some would like to describe as 'the most important of the arts'.

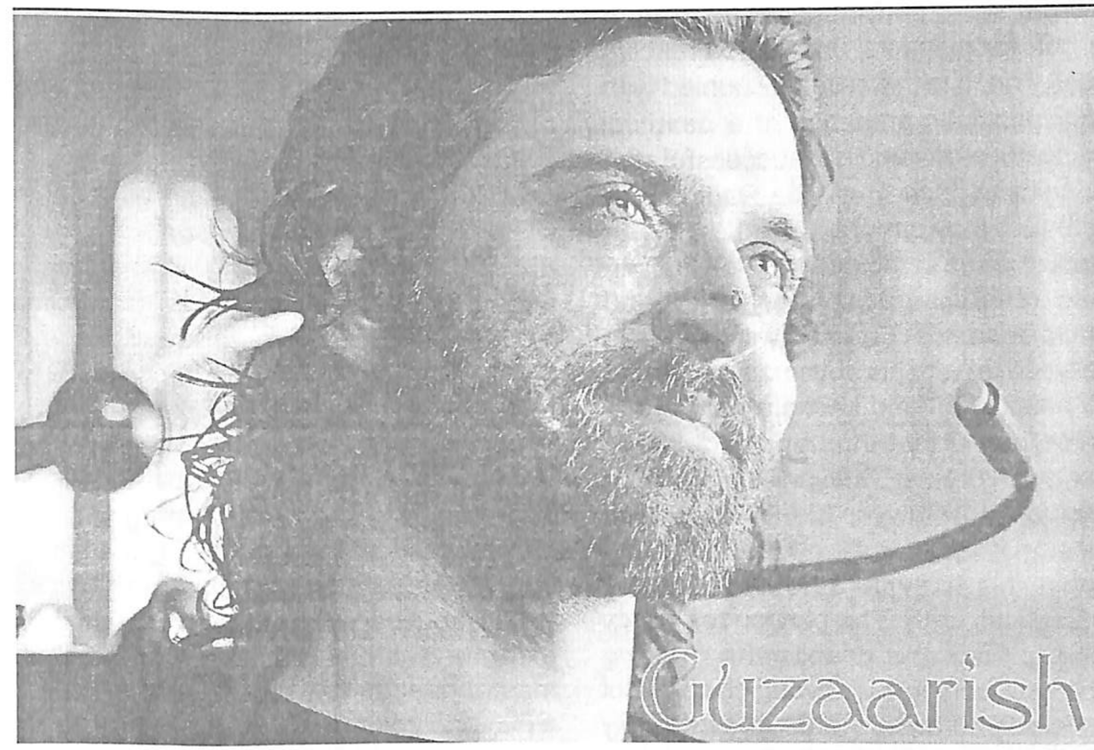

'GUZARISH': A MYSTIC 'MISE EN SCÈNE' OF AN AUTEUR

Pranjal Borah

With the memories of Clint Eastwood's majestic tear-jerker 'A Million Dollar Baby' and eerily brilliant Spanish cinematic masterpiece *Mar adentro*(The Sea Inside) still lingering on in my consciousness, a scepticism naturally clung to me as I was gearing up to watch Sanjay Leela Bhansali's Guzarish, another film about quadriplegia and euthanasia. A *Rashoman Effect was what* I again and again found myself caught up in while sitting through the film. Um, Guzarish is thematically another *Mar adentro or* essentially a replica of "A Million Dollar Baby" in spirit! But I have not an iota of hesitation to concede that Bhansali's Guzarish catches up with them or even outshines them at times in its aesthetic brilliance and cinematic finesse.

The once amazing crowd puller , prodigious magician Ethan is now a wretched quadriplegic who is petering out slowly but surely . His 12-year long tormented existence, post his accident

during a stage performance, is bereft of life but for his stoic, undaunted resolve to carry on. It is this revolve coupled with the charismatic presence of a beautiful and dutiful nurse and his successful stint as a Radio Jockey on the Radio show Hello Zindagi which wheedle him to squeeze some semblance of meaning out of an otherwise absolutely drab and morbid existence. But deep within he gets totally fed up with his abysmally poignant and painful life and seeks a permanent respite from all that through mercy killing. After much protest, Devyani ,a doting and down to earth lawyer friend, Dr. Nayak ,his empathetic family neurologist and Sophia, his beautiful and dutiful nurse stand by his wish. The petition for mercy killing is filed and despite the growing public support in his favour, the verdict expectedly turns out to be in conformity with the law and not with Ethan's wish. But the law can perhaps never be the ultimate determinant in the life of *homo sapiens'*. Sophia , Ethan's sensitive nurse who has secretly fallen in love with him all these years and empathises with him shows the gusts to help Ethan get rid of his trauma for ever. What perhaps looms large as the most sizzling moment in "Guzarish" is the suggestive note of suicide that pops up almost dramatically. In the final scene, Ethan and his friends rejoice in unison in anticipation of the final moment that somehow resonates a quaint tinge of hope in its otherwise awfully sombre ambience. Definitely a magical end to the agony of a master magician....!

What makes Guzarish stand out is its technical finesse . After the lacklustre "Sawarrian', Sanjay Leela Bhansali seems to have bounced back as an auteur. The deft directorial touch is pervasive all throughout from cinematography and audiography to art direction and editing. Making his debut as a music composer, Sanjay Leela Bhansali has adorned his 'Guzarish' with panache . His music ,which draws its blood from Goa's popular music trends and folk music, is quite in concordance with the film's pathos. Apparently the movie conjures up a pretty miniscule vision of Goa's vibrant culture and exotic landscapes—Ethan's once magnificent but now dilapidating mansion, a typical courtroom, a few glimpses of Goa's exotic landscapes are what comprise the external setting. But with all that, the master director has managed to present a microcosm of Goa's vibrant culture and landscape which is at once veracious and cinematically relevant.

Hrithik Roshan and Aishwarya Rai have put up a scintillating performance in challenging roles. Shernaaz Patel, Suhel Seth' Aditya Roy Kapoor and Nafisa Ali are convincing in their spirited support.

As an auteur , Sanjay Leela Bhansali has always been a cynosure and 'Guzarish' once more bears testimony to it. Yes ,it is a melodrama which is exasperating at times. But here is a director trained in the traditions of Ritwik Ghatak, who knows how to turn melodrama into an enchanting and enduring stuff in the same breath. To me, "Guzarish" is a cinematic triumph which is sure to grab accolades from both critics and connoisseurs.

মুমূৰ্ষ-চলচ্চিত্ৰ শিল্পকলা গুণৰাশি

পবিত্ৰ দত্ত

চলচ্চিত্ৰ শিল্পৰ সৰ্বশ্ৰেষ্ঠ মাধ্যম। যুগান্তকাৰী সৃষ্টি। ঊনবিংশ শতিকাৰ শেষ দশকত জন্ম। জন্মৰ পৰা এতিয়ালৈকে য়াৰ শ্ৰেষ্ঠ শিল্পকলা গুণৰাশি মুষ্টিমেয় কেইগৰাকীমান মননশীল মনীষী শিল্পীয়ে জীয়াই ৰাখিছে। সৰহ সংখ্যক তথাকথিত শিল্পীয়ে ইয়াক তৰল তথা নাভূত নাশ্ৰুত শিল্পকলালৈ পৰিণত কৰিছে। চিন্তা কৰিবলগীয়া বিষয়। সুস্থ চলচিত্ৰ মননশীল শিল্পকলা হিচাপে প্ৰতিষ্ঠিত কৰাবলৈ চলচ্চিত্ৰ ভাষা, তত্ব আৰু ব্যাকৰণ যিদৰে প্ৰয়োজন তাতোতকৈ প্ৰয়োজন এটি শিল্পানুভূতি আৰু স্পৰ্শকাতৰ মন। হাস্যকৰ কথা এচাম চলচ্চিত্ৰ সমালোচকে শিল্পকলা গুণৰাশি নথকা চলচ্চিত্ৰবোৰতো ধ্ৰুপদী, নান্দনিক, মননশীল শব্দ ব্যৱহাৰ কৰা দেখা যায়। পুঁজিবাদৰ সৰ্বস্বতাই চলচিত্ৰৰ মৌলিক শিল্পকলাৰ শাস্ত্ৰীয় গুণৰাশিক মানৱ সমাজ জীৱনত সত্যানুসন্ধান উপলব্ধি কৰাত বাধা দি আহিছে।

বিশ্ব চলিচ্চিত্ৰৰ বিকাশ লক্ষ্য কৰিলে দেখা যায় পুঁজিবাদৰ কৃপাত তৰল ৰুচিবোধ চলচ্চিত্ৰৰ গতি জ্যামিতিক বিপৰীতে 'Good film' ৰ উত্তৰণ গাণিতিক। বেপাৰ সৰ্বস্ব, চলচ্চিত্ৰ ভাষা, ব্যাকৰণ, অভাৱ, সুষ্ঠ ৰুচিবোধ, বৌদ্ধিক অনুশীলন, শৈল্পিক চিন্তা-চৰ্চা কৰিব নোৱাৰা মূল কাৰণ।

বিশ্ব চলচ্চিত্ৰলৈ নগৈ ভাৰতবৰ্ষৰ চলচ্চিত্ৰৰ মানদণ্ড শৈল্পিক বিচাৰ বিবেচনা, পৰীক্ষা-নিৰীক্ষা যদি সূক্ষ্মভাৱে কৰা যায় তেন্তে দেখা যাব আঙুলি মূৰত গণিব পৰা কেইখন মানহে প্ৰকৃত শিল্পকলা সৰ্বস্ব চলচ্চিত্ৰ দেখিবলৈ পোৱা যাব।

বৰ্তমান চলচ্চিত্ৰক কৰ্মাচিয়েল আৰু আৰ্ট দুটা ভাগত ভাগ কৰা দেখা যায়। এই সম্প্ৰসাৰণবাদী 'কৰ্মাচিয়েল' শব্দটোৱে চলচ্চিত্ৰৰ মহত্ব বহুখিনি হ্ৰাস কৰিছে। এই লেখাত দ্ৰুতবৰ্ধমান এই 'কৰ্মাচিয়েল' চলচ্চিত্ৰবোৰ আঁতৰাই ৰাখি আৰ্ট চিনেমাৰ বিষয়ে ক'বলৈ বিচাৰিছো। সকলো আৰ্ট চিনেমাই চলচ্চিত্ৰ শিল্পকলা গুণৰাশিক

জীয়াই ৰাখিব পৰা নাই। কেইখনমান সুস্থ মননশীল চিনেমাৰ বাদে সৰহ সংখ্যক সাধাৰণমানৰ আৰ্ট চিনেমাকে একাৰ্থক কৰি শিল্পকলা গুণৰাশি চলচ্চিত্ৰ বুলি কোৱা হয়। সৰহ সংখ্যক সমালোচনা আৰু লেখাত এইবোৰকে 'Good film' বুলি অভিহিত কৰিব লৈছে। গভীৰ অৰ্ন্তদৃষ্টিয়ে শিল্পকলাক আত্মস্থ কৰিব নোৱাৰাৰ বাবেই উক্ত সৰহসংখ্যক আৰ্ট চিনেমাকে 'Good film' বুলি ক'বলৈ ধৰিছে। ভাৰতীয় চলচ্চিত্ৰ অতি সীমিত সংখ্যক কেইখনমানহে শৈল্পিক গুণেৰে ভৰপূৰ উচ্চ মানদণ্ডৰ ছবি দেখিবলৈ পোৱা যা। যদি এয়ে হয় তেন্তে চলচ্চিত্ৰ শৈল্পীক গুণৰাশিৰ অৱস্থা মৃতকল্প।

'জীয়াই থাকিবৰ বাবে শিল্পকলা'— ইয়াতে অৰ্ন্তনিহিত হৈছে চলচ্চিত্ৰ সাহমৰ্ম। জীৱনবোধ আৰু সামাজিক শ্ৰেণীদ্বন্দ্বৰ বৈপ্লৱিক ন্যায্যতা পৰিস্ফুট চলচ্চিত্ৰ আদৰ্শ। চলচ্চিত্ৰৰ ধ্ৰুপদী ধাৰণাটোকে সাংস্কৃতিক সাম্ৰাজ্যবাদৰ নব্য ধাৰণাই গুৰুত্বহীন কৰি তুলিছে।

ভাৰতীয় আৰ্ট চিনেমাৰ বিষয়ে উল্লেখ কৰি ক'ব পাৰি যে পৰিচালকসকলে কিছু চেষ্টা কৰিলে চলচ্চিত্ৰৰ মহত্ব উপলব্ধি কৰাব পাৰে। গৌতম ঘোষ, অদুৰ গোপালকৃষ্ণ, গোবিন্দ নিহালিনি, চাজি এন কৰুণ, শ্যাম বেনেগাল, বুদ্ধদেৱ দাসগুপ্ত অসমৰ ড° ভবেন্দ্ৰ নাথ শইকীয়া, জাহ্নু বৰুৱা

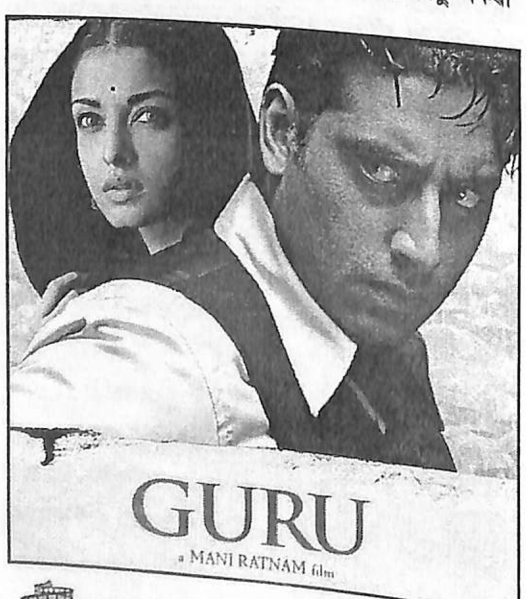

প্ৰমুখ্যে পৰিচালকসকলে পৰীক্ষামূলক সুস্থ চলচ্চিত্ৰ নিৰ্মাণ চলাইছে যদিও চলচ্চিত্ৰৰ শাস্ত্ৰীয় গণৰাশি আত্মস্থ কৰাত চলচ্চিত্ৰ সামগ্ৰীক স্পৰ্শৰ অভাৱ। এইক্ষেত্ৰত মণিপুৰৰ অৰিবাম শ্যাম শৰ্মা আৰু দক্ষিণ ভাৰতৰ জি অৰবিন্দন ব্যতিক্ৰম। চলচ্চিত্ৰ শিল্পকলা গুণৰাশি আত্মস্থ কৰাত তেওঁলোক উল্লেখযোগ্য। সত্যজিত ৰয়, মৃণাল সেন, পদুম বৰুৱা, ঋত্বিক ঘটক, প্ৰমুখ্যে পৰিচালকসকলৰ কেইখনমান চলচ্চিত্ৰ শিল্পকলা গুণৰাশিৰ মহত্ব উপলব্ধি হয়।

বৰ্তমান তথাকথিত 'আৰ্ট চিনেমা'বোৰক এচাম সমালোচকে তেওঁলোকৰ লেখনিৰ মাজেৰে ইয়াকে চলচ্চিত্ৰ শিল্পকলা বুলি অভিহিত কৰা দেখা যায়। তাতোতকৈ ভয়ংকৰ অৱক্ষয়ৰ কথা তেওঁলোকে সাধাৰণ বলিউদৰ চিনেমাবোৰকো শিল্পকলাৰ মৰ্যদা দিব লৈছে। পৰোক্ষভাৱে তেওঁলোকে পুঁজিবাদৰ বুৰ্জোৱা শিল্পকলাক আগ্ৰাসন দিয়া দেখা যায়। ইয়াৰ দ্বাৰা মৌলিকতাত বুৰ্জোৱা শিল্পকলা একাকাৰ কৰে। উক্ত চিনেমাবোৰক লৈ যথেষ্ট লেখা-মেলা কৰা দেখা যায়। এইবোৰ চিনেমাই যেন প্ৰকৃত শিল্পকলাৰ সাহ। উদাহৰণ স্বৰূপে মণিৰত্নম 'গুৰু' ছবি। এই চলচ্চিত্ৰখনৰ বিষয়ে এচাম সমালোচকে যথেষ্ট লেখা-মেলা কৰিলে বহুতে ইয়াক শিল্পকৰ্ম অদ্বিতীয়, মাষ্টাৰপিচ বিশেষণৰে অলংকৃত কৰিলে। কিন্তু 'গুৰু' ছবিখনে LPG (Libaralisation Privatisation and Globalisation) সুত্ৰায়ন আৰু ভাৰতীয় আৰ্থ সামাজিক, ৰাজনীতিত দুৰ্নীতি পৃষ্ঠপোষকতা কৰাহে দেখা যায়। শৈল্পিক অন্বেষণৰ বিচাৰত 'গুৰু' এখন সাধাৰণ কলাক ব্যৱসায়ত কৌশলৰে একাকাৰ কৰিব বিচৰা নিস্ফল প্ৰচেষ্টাৰ ছবি।

চলচ্চিত্ৰ মহত্ব আৰু গৰিমা উপলব্ধিত বিশ্ব চলচ্চিত্ৰ মনীষীসকলৰ অৱদান উল্লেখযোগ্য। ৰুছৰ ছেৰ্গেই আইজেনষ্টাইন, ইটালিৰ বাৰ্ণাডো বাৰ্টোলুচ্চি, ইংগমাৰ বাৰ্গমেন, চাৰ্লি চেপলিন, লিন্তাচ, এগুৱাৰচন, গ্ৰীচৰ থিঅ এঞ্জেলোপৌলচ, ইটালিৰ মাইকেল এঞ্জেলো এন্টনিঅনি, ৰুচৰ আন্দ্ৰেই টাৰকোভস্কি, জাপানৰ অকিৰা কুৰোশ্বাৱা, ইটালিৰ ফ্লাস্নিছকো ৰছি, ভিক্টৰিয় ডি ছিকা, ঝাঁ-লুক গড্ডাৰ, পোলেণ্ডৰ ক্ৰিজতফ কিছলস্কি, ব্ৰেছঁ, ৰুছৰ গ্ৰিগৰি চুখাৰাই, মিখাইল কালাটোছভ্ প্ৰমুখ্যে মনীষীসকলে

চলচ্চিত্ৰ শিল্পকলা গুণৰাশিৰ মহত্ব আৰু গৰিমাৰ শ্ৰেষ্ঠতাখিনি মানৱ সমাজত বিলাই দিয়াইছে।

শিল্পকলা হিচাপে সাহিত্য মানৱ জীৱনত যি চিৰসেউজ প্ৰজ্ঞা বিৰাজমান, সেই চিৰসেউজ প্ৰজ্ঞা চলচ্চিত্ৰত দেখবিলৈ পোৱা নাযায়। পুঁজিপতিসকলৰ বেপাৰসুলভ মানসিকতাৰ ফলত সৃষ্টি হোৱা সস্তীয়া মনোৰঞ্জন চিনেমাই এনেদৰে চলচ্চিত্ৰৰ মহত্বক ঢাকি পেলালে যে, প্ৰকৃত চলচ্চিত্ৰ শিল্পকলা গুণৰাশি আত্মস্থ কৰিব নোৱাৰা হ'ল। চলচ্চিত্ৰৰ কিছু সমালোচকেও এনেবোৰ চিনেমাক সুস্থ মননশীল চলচ্চিত্ৰ বুলি লেখা-মেলা, চিএৰ-বাখৰ কৰি হৃদয়ঙ্গম কৰাবলৈ উঠিপৰি লাগিছে। গতিকে সাহিত্যৰ মহত্ব যিদৰে মানৱ জীৱনত উপলব্ধি হয়, সেই উপলব্ধি শিল্পকলা গুণৰাশি চলচ্চিত্ৰ সীমিত সংখ্যক হোৱাৰ বাবে চলচ্চিত্ৰয়ে দিব পৰা নাই। কাৰণ বিশ্বায়নে সুস্থ শিল্পকলাৰ বিশ্বজনীন প্ৰমুল্য আবেদন অকুতোভয়ে ধুলিসাৎ কৰি আহিছে।

উপসংহাৰ

সম্প্ৰতি তৃতীয় বিশ্বৰ ইছলামিক ৰাষ্ট্ৰ ইৰানত চলচ্চিত্ৰৰ শিল্পকলা গুণৰাশি উত্তৰণ উৎসাজনক। ইছলামিক ৰাষ্ট্ৰ হিচাপে কঠোৰ বাধা-নিষেধ অতিক্ৰম কৰি শিল্পকলা গুণৰাশি চলচ্চিত্ৰ প্ৰগতি বিষ্ময়কৰ । মহচীন, মখমলবাফ্, আব্বাচ্ কিয়ৰুস্তামি, জাফৰ পানাহি দৰে মননশীল পৰিচালকে অপূৰ্ব নিৰ্মাণ ৰীতিয়ে চলচ্চিত্ৰ শিল্পকলা গুণগৰিমা মনোমোহা কৰি তুলিছে।

SOLARIS: A COSMIC TRAVEL TO SELF

Noni

I remember the day when I first saw *Solaris* in my school days. The day I saw this movie it was at midnight on home TV. Those time DD(Delhi Durodarshon) used to broadcast every Friday an wonderful movie at night 11pm, but now they are not doing this anymore. Films of great masters like Tarokovosky, Bergman, Fellini, Satyjit Ray etc are often shown through TV. I was just mesmerized by the visual, by that night when I was alone watching *Solaris*, the night all quiet in inside home and outside, in a cold, dark atmosphere.

This movie is visually hypnotic and thematically nearby film on love, conscience, and reconciliation. Again I have seen this movie few days back, and this time I watched with little more maturity. *Solaris* is considered a science-fiction film. But not as usual known science fiction films likes *Star Wars, Alien* and *The Terminator* etc. No lesser gun, special spaceship, alien or this one nothing like a cliché science fiction. Tarokovsky treated this movie amazingly and a genuine exploration of human life in science genre. *Solaris* is the only Tarkovsky's film based around a love story.

Tarkovsky wrote in his brilliant book, Sculpting in Time, *Solaris* is only by chance a science-fiction film. He explains:

Unfortunately the science fiction element in Solaris was nonetheless too prominent and became a distraction. The rockets and space stations - required by [Stanislaw] Lem's novel - were interesting to construct; but it seems to me now that the idea of the film would have stood out more vividly and boldly had we managed to dispense with these things altogether.

Stanislaw Lem was not agreed with output of his novel *Solaris* as film. There was some argument with Tarkovsky about treatment of the movie and changes Tarkovsky made. Basically Stanislaw Lem does not like the movie *solaris* as he said *"I never really liked Tarkovsky's version of Solaris."*

But Tarkovsky was clear about this point when he wrote in Sculpting in Time:

I have to say at the outset that not all

prose can be transferred to the screen. Some works have a wholeness, and are endowed with a precise and original literary image; characters are drawn in unfathomable depths; the composition has an extraordinary capacity for enchantment, and the book is indivisible.

Solaris as a film ultimately came out an wonderful piece of artwork with stunning visual. Bergman stated that, *"set of Solaris should be preserved."*

Tarkovsky with actors of *solaris* on *solaris* set

Dr. Kelvin, who is a psychologist by training, as we see later in the film, is mourning the death of his wife. Two men walk up to the Chris's house. They come to tell Chris that, *"The Solaris crew is transmitting puzzling data."* Chris is to go out to the station and confirm whether this is true. If proven, the station will have to be shut down. We see a documentary film that shows, Henri Burton, the astronaut who filmed it, is suggesting that the planet that the station orbits is intelligent. A scientific discussion that makes out that the *"problem"* is lies in Burton and not with the planet. The next scene, Chris in space is heading for Solaris. Once he enters the space station, Dr. Snaut tells Dr. Kelvin that one of the three men onboard has committed suicide after the *"trouble"* began.

And gradually we are involved and confronted with a new level of metaphysical phenomena; we see strange occurrences and uncomfortable situations that force us to make sense of our human condition, those are beyond logic. Chris attempts to solve the enigma of the *"personality disorders"* that the others on the station are experiencing and he found himself in the situation. The suspense and anxiety are relatively evolved around the movie and it is spreading to the viewers. Spirituality along with human physical existence is one of the dominant themes of the film.

This theme is developed alongside of Chris' internal struggle to understand his wife's sudden appearances. The character of Chris evolved according to his internal struggles and not through outward action or in a flat presentation.

According to Gibarian what is taking place is indescribable. It is the planet solaris which is doing all this. That's reasonable on the basis of unknown of universe and limitation of human knowledge. Here Tarkovsky present us beautifully how human fight back with strange occurrences and our understanding of core value of human existence. Tarkovsky presents the viewer with the genuine possibility of adapting a new notion of what we regard as understanding of some basics. We are not introduced to beings from another world that will enlighten us with some new truth or not knowing of some new knowledge, a discovery. It is our relationship to us, it is how we see us in a mirror, knowing us individually and spiritually, that Tarkovsky explores and reflects in his films. His concern is not with scientific exploration but with the living of homosapien and explore them and to understand them. Again Tarkovsky has done this with rational scientific approach. For which everything he does is convincing for its sets, makeup, visuals etc.

Another theme of the film is the importance of memories in our lives; this is one of core concern of solaris. Tarkovsky's treated this wonderfully as when Chris's wife, Hari, dies again on the space station and Chris is forced to experience loss once again. The new memories start to emerge in new situation. Chris sees Hari again when he wakes up to find a young woman sitting on a chair facing him. She comes and kiss him. When Chris asks her where she came from, she just says. *"How wonderful."* And, after Chris asks her how she knew that he was there, she becomes confused and asks, *"What do you mean?"* Chris began to fight with his own radical mind and to resolve the situation, he puts Hari on a rocket and launches her into space. Chris is reacting to what he considers a hallucination on his part and creating closure of the past. For a shock to Chris when Snaut reveals to him: *"It's the materialization of your memory of her."* Snaut explains that the problems began when *"we finished the experiment of beaming x-rays down at the ocean's surface. Apparently the x-rays enabled the ocean to explore all the little islands of our memory."* Really this one is fantastic treatment in the movie and an interesting situation as we see us in our own confrontation. Solaris is digging up us in to deeper and deeper, to our heart, to our soul, to our existence, to our love, our feelings etc..etc..to all.

Possible explanations that Chris shows on board, he feels the emotions suck out by these experiences. The relationship that exists between his true *"internal"* memories and the hallucinatory, external ones is experiencing everything same as physical on the station. This is easily evidenced when Hari cannot remember or make sense of her self, or her past, because she does not exist for herself, but only for Chris with the power

of *solaris*. When she start explores her in the regard, she finds a negation of herself. Chris initiates a conversation with Hari that may be interpreted as actually being a conversation with himself: actually with his own memories. Hari presses him to tell her what or who she really is and the film is heading in a new direction from this point. Now this is about how we are dealing with what is eternal or how we connect with others. One is how linked with another being. One is how linked with another beyond physical. The being *"I"* is how related to *"you"* or *"you"* is how related to *"me"*.

Thus, the film ends in its start point, with scenes of flowing water and Chris is walking around the woods by his father's house. But his home visit is more than just a physical return, now Chris is enlightened. After visiting the space station, Chris discovered a sense of cosmic mystery, the unknown, how to approach towards unknown, he discovered belief and love around this earth that he must retain in his earthly existence, even if he is in a space station light years away. This is the strongest suggestion that Tarkovsky makes at the end of the film. Chris explores the nature surrounds his father's home . At the end, Tarkovsky's is juxtaposing final scene of

what is vital and presence situation of overboard in space station in a neutral, even terrifying but brilliant way. *Solaris*' ocean signifies a realm of big materialistic universe, not the other half as we know dark mater, more visual space time which related to pure consciousness, acts of awakening, responsibilities that human race govern and conduct humbly since long back in the time of birth of human.

A hollywood version *Solaris* was made later, directed by Steven Soderbergh, but this one not going anywhere...as usual trapped under Hollywood cliche.

অসম চলচ্চিত্ৰ সমাজৰ বিগত বৰ্ষসমূহৰ উল্লেখযোগ্য কৰ্ম-খতিয়ান

সমগ্ৰ অসমত সুস্থ চলচ্চিত্ৰীয় বাতাবৰণ সৃষ্টি কৰাৰ পোষকতা কৰি সংগঠিত হোৱা 'অসম চলচ্চিত্ৰ সমাজ'-এ ইয়াৰ গত কাৰ্যসূচী সমূহৰ জৰিয়তে উচ্চ ৰুচিবোধসম্পন্ন চলচ্চিত্ৰৰ প্ৰচাৰ তথা প্ৰদৰ্শনৰ কাৰ্যব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰি আহিছে। চলচ্চিত্ৰ কেৱল নগৰীয়া আৰু Elite সমাজৰ বিষয় কৰি নাৰাখি গ্ৰাম্যাঞ্চলৰ ভিতৰুৱা ঠাইতো ভাল ছবি প্ৰদৰ্শন কৰি সুস্থ সাংস্কৃতিক পৰিবেশ ৰচনাৰ ক্ষেত্ৰত গুৰুত্ব প্ৰদান কৰি সহজে উপলব্ধ নোহোৱা উন্নত মানদণ্ডৰ ছবিসমূহ প্ৰদৰ্শনৰ ব্যৱস্থা হাতত লৈছে।

'অসম চলচ্চিত্ৰ সমাজ'-এ চলচ্চিত্ৰ মাধ্যমক অধিক জনমুখী কৰি তুলি সুস্থ চলচ্চিত্ৰীয় বাতাবৰণ ৰচনাৰ প্ৰচেষ্টাক অধিক গতিশীলতা প্ৰদানৰ উদ্দেশ্যে তথা আগ্ৰহী কলামোদীক সংগঠিত কৰি যোৰহাট মহানগৰত পোনপ্ৰথমবাৰৰ বাবে 'আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় চলচ্চিত্ৰ মহোৎসৱ'ৰ আয়োজন কৰে। ২০০৭ চনত চাৰিদিনীয়াকৈ আয়োজিত এই প্ৰথমখন মহোৎসৱত বিশ্বৰ প্ৰসিদ্ধ চলচ্চিত্ৰ নিৰ্মাতা আইজেনষ্টাইন, কুৰুশাৱা, বাৰ্গমেন, এন্টনিঅ'নি আৰু সত্যজিত ৰায়কে ধৰি বহুকেইজন আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় খ্যাতিসম্পন্ন চলচ্চিত্ৰ নিৰ্মাতাৰ কিছু শ্ৰেষ্ঠ ছবিৰ উপৰিও দেশীয় তথা বিভিন্ন আঞ্চলিক ভাষাৰ ছবিৰ প্ৰদৰ্শনীৰ ব্যৱস্থা কৰে। মহোৎসৱৰ লগত সংগতি ৰাখি 'মৃণালকান্তি দাস স্মৃতি ন্যাস'ৰ সহযোগত **'অসমীয়া চলচ্চিত্ৰ আৰু ইয়াৰ ভৱিষ্যত'** শীৰ্ষক এখনি আলোচনা চক্ৰৰো আয়োজন কৰা হয়। 'Typical Melodrama'ৰ পৰিধি বা বৃত্তৰ বাহিৰত সুস্থ চলচ্চিত্ৰৰ প্ৰদৰ্শনৰ জৰিয়তে সাংস্কৃতিক আন্দোলন গঢ়ি তুলিবলৈ আমাৰ 'চলচ্চিত্ৰ সমাজ'-এ কৰি অহা প্ৰয়াসৰ প্ৰতি আন্তৰিক সহযোগিতা বৰ্তাই ৰাখি কলামোদী ৰাইজে বিপুল উৎসাহ-উদ্দীপনাৰে 'চলচ্চিত্ৰ মহোৎসৱ'ক আদৰণী জনাই আমাক উৎসাহিত কৰে। চলচ্চিত্ৰ ৰসিক সকলৰ সুস্থ ৰুচিবোধকে মূলধন কৰি 'অসম চলচ্চিত্ৰ সমাজে' যোৰহাটত ২০০৯ চনত দ্বিতীয়খন 'আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় চলচ্চিত্ৰ মহোৎসৱ'ৰ আয়োজন কৰে। গুৱাহাটী চিনে ক্লাবৰ সহযোগত আয়োজিত এই মহোৎসৱখন 'অসম চলচ্চিত্ৰ সমাজ'ৰ নিবেদিত 'গণশিল্পী মঘাই ওজা' শীৰ্ষক তথ্যচিত্ৰখনৰ প্ৰদৰ্শনেৰে উদ্বোধন কৰা হয়। মহোৎসৱত ঋত্বিক ঘটক, পেননলিন, বাৰ্গমেন, মাজিদ, মাজিদি, সত্যজিত ৰায়, কে কিচ'লস্কি আদি আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় চলচ্চিত্ৰ পৰিচালকৰ বহুচৰ্চিত কে'বাখনো ছবিৰ লগতে অৰূপ মান্না, শৰ্মিলা মেইতীৰ উপৰিও আঞ্চলিক পৰ্যায়ৰ কে'বাখনো চলচ্চিত্ৰ প্ৰদৰ্শন কৰা হয়।

উল্লেখ কৰা প্ৰয়োজন যে, কেৱল মহোৎসৱভিত্তিক কাৰ্য ব্যৱস্থাতে সীমাবদ্ধ নাথাকি 'অসম চলচ্চিত্ৰ সমাজ'-এ ইয়াৰ জন্মলগ্নৰে পৰা গ্ৰামাঞ্চলৰ বিভিন্ন ভিতৰুৱা ঠাইলৈকো উচ্চ ৰুচিবোধসম্পন্ন চলচ্চিত্ৰ প্ৰদৰ্শনৰ কাৰ্যসূচী প্ৰসাৰিত কৰি সুবোধসম্পন্ন দৰ্শক শ্ৰেণী গঠনত গুৰুত্ব প্ৰদান কৰি আহিছে। ইয়াৰ সমান্তৰালভাৱে সাধাৰণ ৰাইজৰ মাজত চলচ্চিত্ৰীয় ব্যৱস্থাপনাৰ প্ৰতি সমালোচনাত্মক দৃষ্টিভংগী গঢ়ি তুলিবৰ বাবে চলচ্চিত্ৰ সম্পৰ্কীয় কে'বাখনো আলোচনাচক্ৰ বিগত সময়ছোৱাত আয়োজন কৰা হৈছে।

আকৌ, 'অসম চলচ্চিত্ৰ সমাজ'ৰ বিভিন্ন পৰিকল্পনাৰ ভিতৰত অন্যতম হৈছে এটা চলচ্চিত্ৰ ৰসাস্বাদন পাঠ্যক্ৰম (Film Appreciation) ৰ আয়োজন কৰা।

যুগুতালে ঃ বাবলু প্ৰসাদ বৰুৱা

অসম আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় চলচ্চিত্ৰ মহোৎসৱ-২০১১ ৰ উদ্‌যাপন সমিতিৰ সভাপতিৰ অভিভাষণ

আজি অসম আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় চলচ্চিত্ৰ মহোৎসৱৰ উদ্বোধনী অনুষ্ঠানৰ মাননীয় সভাপতি মহোদয়, উদ্বোধক বিশিষ্ট অভিনেতা জৰ্জ বেকাৰ ডাঙৰীয়া, বিশিষ্ট অভিনেত্ৰী বিনিতা মিত্ৰ বাইদেউ, ভাৰতীয় চলচ্চিত্ৰ সমাজ মহাসংঘৰ (FFSI) পূৰ্বাঞ্চলৰ সমন্বয়ক প্ৰেমেন্দ্ৰ মজুমদাৰ ডাঙৰীয়া, ছবি পৰিচালক সঞ্জীৱ সভাপণ্ডিত ডাঙৰীয়া, বিশিষ্ট ছবি সমালোচক মনোজ বৰপূজাৰী ডাঙৰীয়া, টোকোলাই চাহ গৱেষণা কেন্দ্ৰৰ সঞ্চালক ড° মৃদুল হাজৰিকা ডাঙৰীয়া, অসম কৃষি বিশ্ববিদ্যালয় পঞ্জীয়ক কৃষ্ণ গোহাঁই বাইদেউ আৰু বিশিষ্ট অতিথি সকল। জয়জয়তে অসম চলচ্চিত্ৰ সমাজৰ তৰফৰ পৰা সকলোকে স্বাগতম জনাইছো। অসম চলচ্চিত্ৰ সমাজে জন্ম লগ্নৰে পৰা সমগ্ৰ অসম তথা উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলত এক সুস্থ ছবিৰ আন্দোলন গঢ়ি তুলিবলৈ চেষ্টা চলাই আহিছে। হয়তো তাৰে এক প্ৰয়াস আমাৰ এই মহোৎসৱ সমূহ। এইবাৰ আমি এই মহোৎসৱত এচিয়াৰ ছবিক প্ৰাধান্য দিছো। তাৰ প্ৰধান কাৰণ হৈছে যে আমি আমাৰ প্ৰতিবেশি ৰাষ্ট্ৰ সমূহৰ ছবি চোৱাৰ কোনো সুযোগ নাপাও। আজি আমাৰ চুবুৰীয়া ৰাষ্ট্ৰ বাংলাদেশৰ ছবি বা পাকিস্তানৰ ছবি আমাৰ বাবে সহজলভ্য নহয়। অন্যহাতেদি আমি মন গ'লেই হলিউদৰ যিকোনো ছবি সহজে উপভোগ কৰাৰ সুযোগ পাওঁ। গতিকে আমি এনেধৰণৰ মহোৎসৱৰ জড়িয়তে আমাৰ ওচৰ চুবুৰীয়া ৰাষ্ট্ৰৰ পৰা আৰম্ভ কৰি পৃথিৱীৰ যিকোনো ৰাষ্ট্ৰৰ ভাল ছবি চোৱাৰ এক পৰিবেশ গঢ়ি তুলিবৰ কাৰণে আমি এক বিনম্ৰ প্ৰচেষ্টা চলাইছো। আশাকৰোঁ আপোনালোকৰ সহায় সহযোগত আমাৰ এই প্ৰচেষ্টা সাৰ্থক হ'ব। পুনৰ ধন্যবাদেৰে।

ৰাজেশ্বৰ শইকীয়া
সভাপতি
অসম চলচ্চিত্ৰ সমাজ

Assam International Film Festival-2011

Organised by Assam Film Society in association with Student's Society, Assam Agricultural University, Jorhat & NEIST, Jorhat

VENUE : DR. M. C. DAS MEMORIAL AUDITORIUM, AAU, JORHAT & NEIST AUDITORIUM, JORHAT

DATE : 25TH, 26TH & 27TH MARCH,2011

25TH MARCH,2001 : INAUGURAL FUNCTION

Time : 4.30 PM Sharp
Inaugural Feature Film : Manpura
Directed by : Ghiashuddin Salim, Bangladesh.

Date, Time, Venue	Name	Country	Director	Language
26.3.2011 11 AM AAU	Taking Father Home	China	Yeing Liang	-
26.3.2011 1-30 PM AAU	Waiting Calender	Tajikstan	Safarbel Soliev	-
26.3.2011 3 PM AAU	Shadow in the Wind (Short Fiction) 19 Mins	Spain	Julia Guilen Creagh	
26.3.2011 3-30 PM AAU	Shades of Ash	SriLanka	Sudath Mahadivulwewa	-
26.3.2011 5-30 PM AAU	Limited Editions (Docu) (24 Mins)	India	Pooja Shali	
26.3.2011 6.05 PM AAU	Jangphai Jonak	India	Sanjiv Sabhapandit	Assamese
27.3.2011 10.00 PM AAU	The Circle	Iran	Jafar Panahi	
27.3.2011 12.15 PM AAU	Appa: Sammy My Father (Short Fiction) (24Mins)	Malaysia	Vimala Perumal	
27.3.2011 1.00 PM AAU	I am Kalam	India	Nil Madhab Panda	Hindi
27.3.2011 3.00 PM AAU	Das Rupaya (Short Fiction) (24Mins)	Pakistan	Sharjii Baloch	
27.3.2011 4.00 PM AAU	Upstream	Myanmar	Kyi Soe Tun	
27.3.2011 6.00 PM AAU	Shifting Prophecy (Documentary)	India	Merajur Rahman Baruah	
27.3.2011 6.30 PM AAU	Ganga Chilonir Pakhi	India	Padum Baruah	Assamese

FILM SCHEDULE IS SUBJECT TO CHANGE

Assam International Film Festival-2011

Organised by Assam Film Society in association with Student's Society, Assam Agricultural University, Jorhat & NEIST, Jorhat

VENUE : DR. M. C. DAS MEMORIAL AUDITORIUM, AAU, JORHAT & NEIST AUDITORIUM, JORHAT

DATE : 25TH, 26TH & 27TH MARCH,2011

27TH MARCH,2001 : CLOSING FUNCTION

Time : 4.30 PM Sharp
Closing Feature Film : Gulabi Talkies
Directed by : Girish Kasaravalli

Date, Time, Venue	Name	Country	Director	Language
27.3.2011 10 AM NEIST	Tod Todo Teros	Philippines	John Torres	-
27.3.2011 12-15 PM NEIST	Saurav Kumar Chaliha Profile of a Time Capturee	India	Noni	Assamese
27.3.2011 2-15 PM NEIST	AFSPA-1958 (Documentary)	India	Houbam Paban Kumar	-
27.3.2011 3-15 PM NEIST	Third Person Singular Number	Bangladesh	Mostafa Sarwar Farooki	-

FILM SCHEDULE IS SUBJECT TO CHANGE

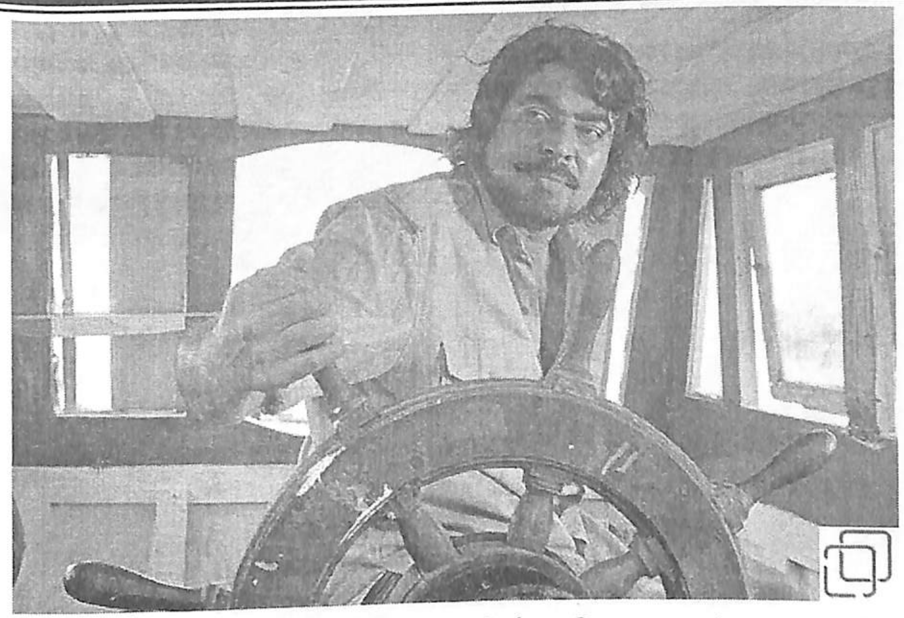

ভাৰতীয় নৱতৰংগ ছবিৰ এগৰাকী অগ্ৰণী চলচ্চিত্ৰ নিৰ্মাতা চাজি এন কৰুণৰ উল্লেখযোগ্য সৃষ্টি “কুট্টী শ্ৰাংক”ৰ এটি দৃশ্য

অসম আন্তঃ ৰাষ্ট্ৰীয় চলচ্চিত্ৰ মহোৎসৱ - ২০১১
অভ্যৰ্থনা সমিতি

উপদেষ্টা মণ্ডলী ঃ ড° কমলমল্ল বুজৰবৰুৱা
ড° সীতানাথ লহকৰ
ড° গিৰীণ ফুকন
ড° ৰাণা প্ৰতাপ ভুঞা
ড° পি. জি. ৰাও
ড° মৃদুল হাজৰিকা
ড° এন. চি. বৰুৱা
ড° সপোন বৰুৱা
শ্ৰীযুত দীলিপ কুমাৰ দত্ত
শ্ৰীযুত শ্যামল সভাপণ্ডিত
শ্ৰীযুত ভুবন ভুঞা

সভাপতি ঃ শ্ৰী প্ৰফুল্ল ৰাজগুৰু
কাৰ্যকৰী সভাপতি ঃ শ্ৰী ৰাজেশ্বৰ শইকীয়া
সাধাৰণ সম্পাদক ঃ শ্ৰী জয়ন্ত মাধৱ দত্ত
সম্পাদক মণ্ডলী ঃ শ্ৰী বিপ্লৱ বৰুৱা
শ্ৰী তপন দাস
শ্ৰী ৰঞ্জন পেগু
শ্ৰী অনন্ত দত্ত
ড° মন্টু ভুঞা
শ্ৰী সঞ্জু লাংথাছা

ইৰাণী নৱতৰংগৰ এজন বিশিষ্ট চলচ্চিত্ৰ নিৰ্মাতা মজিদ মজিদিৰ ছবি
'ছংছ অৱ স্পেৰোজ' ৰ এটি বিশেষ দৃশ্য

ছবিয়েও কয় ...

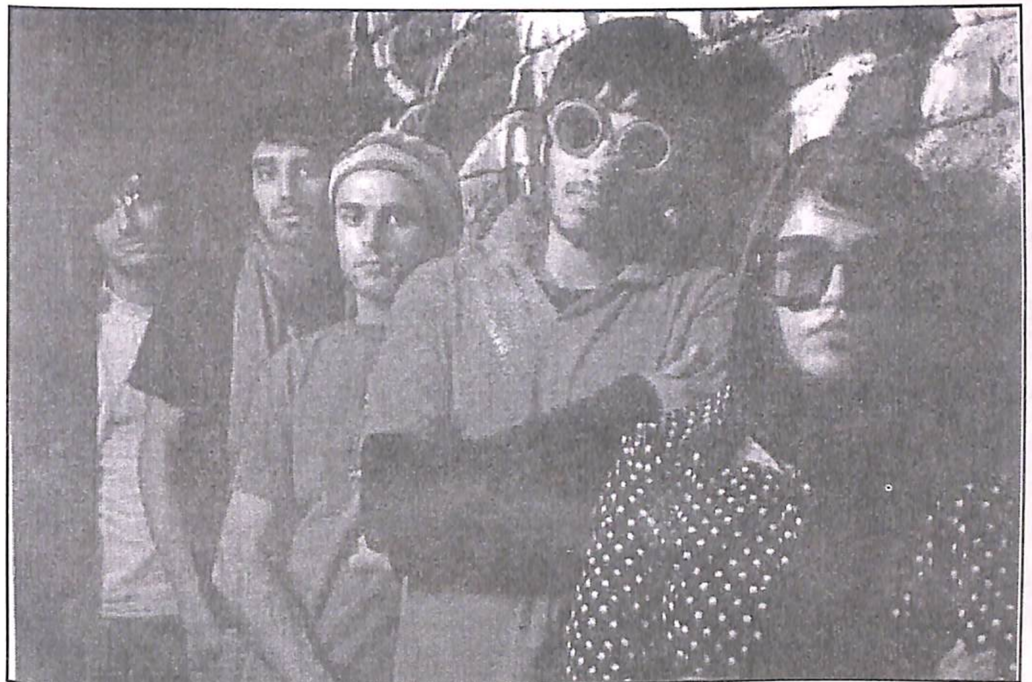

ব্যক্তি স্বাধীনতাৰ দাবী সজোৰে উত্থাপন কৰি নিৰ্মাণ কৰা ইৰাণৰ এজন অন্যতম শক্তিশালি
পৰিচালক বাহমান ঘৰাড়িৰ অন্যতম *গেৰিলা ছবি*
'ন'ৱান ন'জ এবাউট পাৰচিয়ান কেটছ'ৰ এটি বিশেষ দৃশ্য

ভাৰতীয় নৱতৰংগ চলচ্চিত্ৰৰ
অন্যতম পৰিচালক চাজি এন
কৰুণৰ উল্লেখযোগ্য ছবি 'কুট্টী
শ্ৰাংক'ৰ এক দৃশ্য।
ছবি খনে ২০০৯ চনত শ্ৰেষ্ঠ ছবি
ৰাষ্ট্ৰীয় পুৰষ্কাৰ লাভ কৰে

ছবিয়েও কয় ...

'গুজাৰিশ' ছবিৰ এটি বিশেষ আৱেগিক দৃশ্যত ভাৰতীয় ছবিৰ দুগৰাকী অন্যতম শিল্পী ঐশ্বৰ্য্য ৰায় আৰু ঋত্বিক ৰোচন।

'শ্বেক হেণ্ড উইথ দ্য ডেভিল' ছবিৰ এটি বিশেষ দৃশ্যত ৰেচিজিম্‌ক লৈ এক নতুন সম্পৰীক্ষা...

বিগত দুটা বৰ্ষত অসম চলচ্চিত্ৰ সমাজৰ উদ্যোগত অনুষ্ঠিত হোৱা চলচ্চিত্ৰ মহোৎসৱৰ কিছু দৃশ্যাংশ

ASHRAYAA PRAKREETI HEALTH RESORT

HAZARI GAON, PULIBOR, JORHAT- 785006

FACILITIES:

A HEALTH CARE UNIT WITH A QUALIFIED NATUROPATH AND PHYSIOTHERAPIST

ACCOMODATION IN COTTAGES IN NATURAL SURROUNDING

ETHNIC FOOD

A NON-CONVENTIONAL AUDITORIUM, FOR MEETING,BIRTHDAY, MARRIAGE PARTY ETC.

ARRANGEMENT OF PACKAGE TOURS.

Contact : 09435353940,09435525553.
E-mail -dkd19472003@yahoo.co.in
web : www.ashryaaprakreeti.org

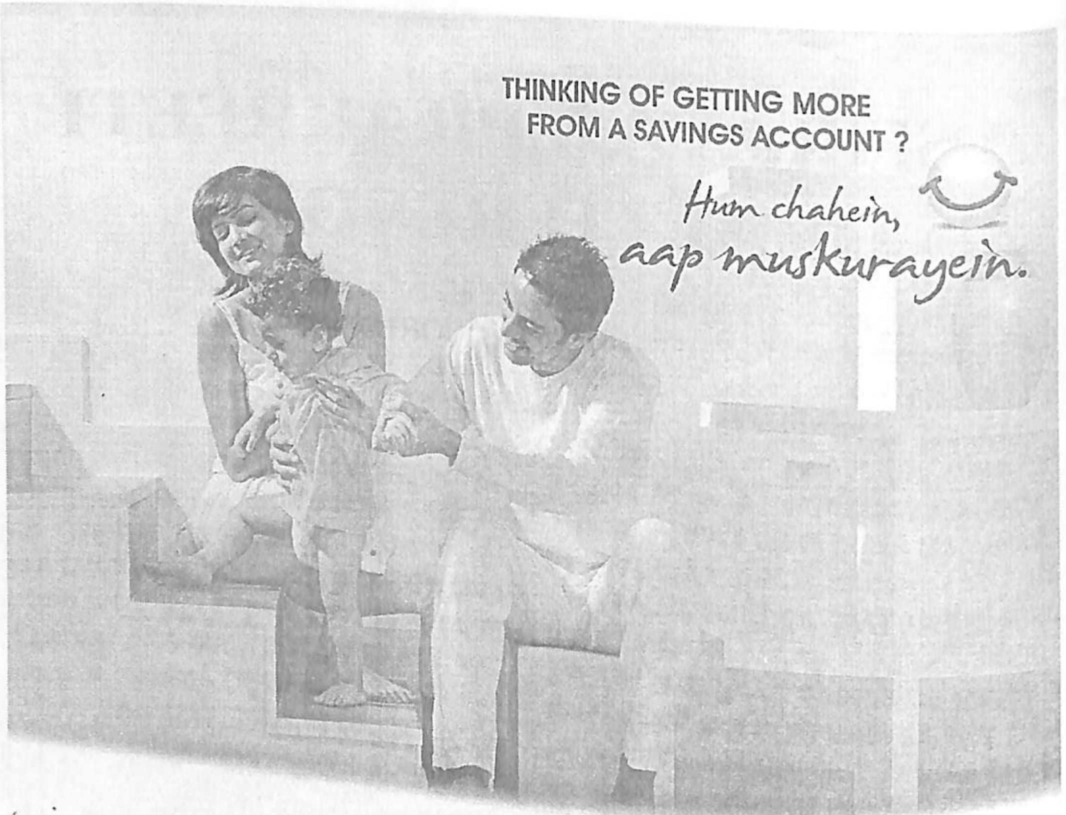

UCO **Savings Account**

Earn Interest on daily product

- UCO STAR SAVINGS
- UCO SARAL SAVINGS
- UCO SUVIDHA SALARY

Free UCO ATM-cum-International Visa Debit Card | e-banking | Mobile Banking | Online Bill Payment & other utility services* | Free Inter-bank/Intra-bank fund transfer through RTGS/NEFT* | Auto Sweep Facility* | ASBA Facility* | Overdraft facility with Salary Account | Personal accident insurance cover upto 5 lakhs*

*Terms & Conditions apply

All Branches under CBS

Toll-free Helpline: 1800 345 0123 | www.ucobank.com

यूको बैंक (भारत सरकार का उपक्रम)

UCO BANK (A Govt. of India Undertaking)

सम्मान आपके विश्वास का

Honours Your Trust

With Best Compliments from ::

TOCKLAI

Tocklai Experimental Station
Tea Research Association
Jorhat – 785 008 (Assam)

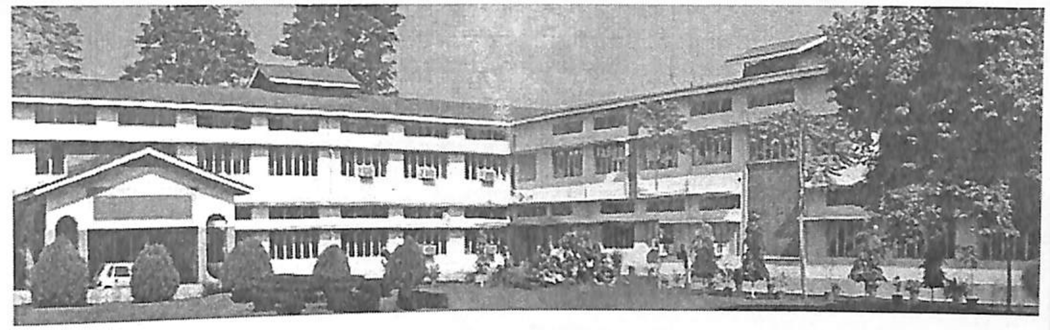

Tea Research Association is engaged in multi-disciplinary R&D activities and transfer of technology for growth and development of tea industry

MAJOR R&D ACTIVITIES ARE

- Plant Improvement
- Biotechnology
- Plant Nutrition
- Soil & Water Management
- Plant Protection
- Agro practices
- Chemistry & Biochemistry
- Machinery Development
- Economics & Statistics
- Technology Transfer

IMPORTANT PUBLICATIONS AVAILABLE

- Tea Encyclopedia
- Memoranda
- Scientific Bulletins
- Annual Scientific Reports
- Two & A Bud
- Advisory Leaflets
- Quarterly Advisory Bulletins
- Conference Proceedings
- Field Management in Tea
- Plant Protection in Tea

Projects funded by DBT, DST, Ministry of Chemical & Fertilizers, NTRF constitute a large part of research activity.

Tocklai Centenary Celebration
World Tea Science Congress
22-24 November, 2011

For more details, please visit our website : www.tocklai.net

With Best Compliments from

Sanjivani Hospital

A.T. Road, Tarajan
Jorhat -785001 (Assam)
Ph. : 0376-2301490

Facility Available

- Paediatic Surgery (Superspecialist)
- General & Laparoscopy Surgery
- O&G & Fertility Clinic
- Medicine, ENT, Ortho
- Neonatal ICU
- Paediatic ICU
- Adult ICU
- USG, CT, Digital X-ray, Doppler, Echocardiography

THE MAHATMA GANDHI NATIONAL RURAL EMPLOYMENT GURANTEE SCHEME :: ASSAM

মহাত্মা গান্ধী ৰাষ্ট্ৰীয় গ্ৰাম্য নিয়োগ নিশ্চিত আঁচনি ঃঃ অসম

জিলা আঁচনি সমন্বয়ক

যোৰহাট

- মহাত্মা গান্ধী ৰাষ্ট্ৰীয় গ্ৰাম্য নিয়োগ নিশ্চিত আঁচনি (মহাত্মা গান্ধী এনৰেগা) ভাৰত চৰকাৰৰ দ্বাৰা গ্ৰাম্য উন্নয়ণৰ বাবে সকলো দিশ সামৰি কৰা পৰিকল্পনাৰে এক উল্লেখনীয় পদক্ষেপ।
- মহাত্মা গান্ধী এনৰেগাৰ মূল লক্ষ্য মূলত ঃ গ্ৰাম্য নিবনুৱা সমস্যা দূৰীকৰণ আৰু গাঁও অঞ্চলৰ সৰ্বাংগীন উন্নয়ন।
- এই আঁচনিৰ দ্বাৰা গাঁও অঞ্চলৰ দৰিদ্ৰতা নিৰ্মূলকৰণ প্ৰচেষ্টা চলোৱা হয়।
- এই আঁচনি হৈছে গাঁওবাসীৰ আৰ্থসামাজিক নিৰাপত্তা।
- গ্ৰাম্য অঞ্চলৰ উন্নয়ণ তথা ১৮ (ওঠৰ) বছৰ ওপৰৰ ব্যক্তিক কৰ্ম্মসংস্থাপন দিয়া এই আঁচনিৰ লক্ষ্য।
- গাঁও আৰু নগৰ অঞ্চলৰ মাজত আৰ্থ-সামাজিক সমতা প্ৰদান কৰাই হল এই আঁচনিৰ উদ্দেশ্য।
- এই আঁচনিৰ অধীনত কাম কৰা প্ৰতিজন শ্ৰমিকে কৰ্ম্মৰ বিনিময়ত চৰকাৰৰ দ্বাৰা নিৰ্ধাৰণ কৰা পৰিশ্ৰমিক নীতি অনুসৰি লাভ কৰিব।
- এই আঁচনিৰ দ্বাৰা গাঁও অঞ্চলৰ বাট পথ ও বান্ধ নিৰ্ম্মাণ আৰু খোৱা পানী যোগান আদি কামৰ লগতে বনানীকৰণৰ কাম কৰা হয়।
- মহাত্মা গান্ধী এনৰেগা আঁচনিয়ে দিব প্ৰতিজন শ্ৰমিকক ন্যূনতম এশ দিনৰ কৰ্ম্মসংস্থাপন।
- মহাত্মা গান্ধী এনৰেগা আঁচনিত জব কাৰ্ড পোৱা মহিলা শ্ৰমিকসকলৰ ৬ বছৰৰ কম বয়সৰ সন্তান ৰাখিবৰ বাবে সু-ব্যৱস্থা কৰা হয়।

জিলা আঁচনি সমন্বয়ক
মহাত্মা গান্ধী এন. আৰ. ই.জি.এ
যোৰহাট

The success story continues...

- Breaking past record of two decades, accreted 285 Million Metric Tonne of Initial In-place hydrocarbon reserves in India last year
- Produces over 1 million barrels per day of Oil & Oil equivalent Gas in India
- Contributed 80% of India's domestic Oil & Gas production last year
- Global Footprints - 44 projects in 18 countries
- The Most Valuable Public Sector Enterprise (by Market Cap.) of India
- No.1 Exploration & Production Company in the world (Platts 2008)

CSR - Nurturing the Dreams of Young India...

- Education first: Supporting needy girls of Himjyoti School, Dehradun to break the financial shackles of education
- Establishing Computer Centres for necessitous children in collaboration with Bhartiya Vidya Bhavan
- Scholarships for the underprivileged SC-ST meritorious Engineering and G&G students
- Medical care for students near our work centers
- 'Ladli - Prayas' - volunteerism of ONGC employees against female foeticide

Clean and Green Environment...

- 'Soldiers of the Earth' - in collaboration with 'TERI', ONGC raising a young battalion of tender minds to take care of the future environmental issues with Film star Akshay Kumar as Brand Champion
- Greening fragile ecosystem of Upper Himalaya with lakhs of Ringal Bamboo... Planting mangrove at Gulf of Khambat... greening southern ridge of Delhi
- ONGC marching ahead for Carbon Neutrality...

ओएनजीसी ONGC

Subsidiaries

ONGC Videsh Ltd.

ONGC MRPL

- खोज के लिए साहस
- श्रेष्ठता के लिए ज्ञान
- उत्कृष्टता के लिए तकनीक

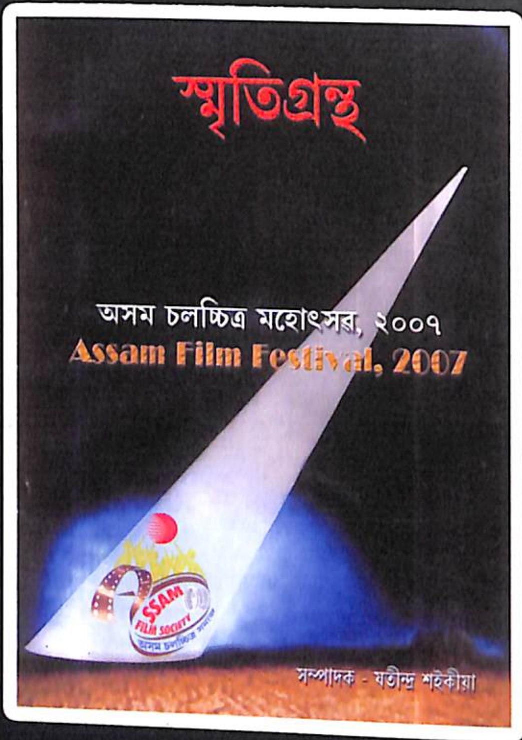

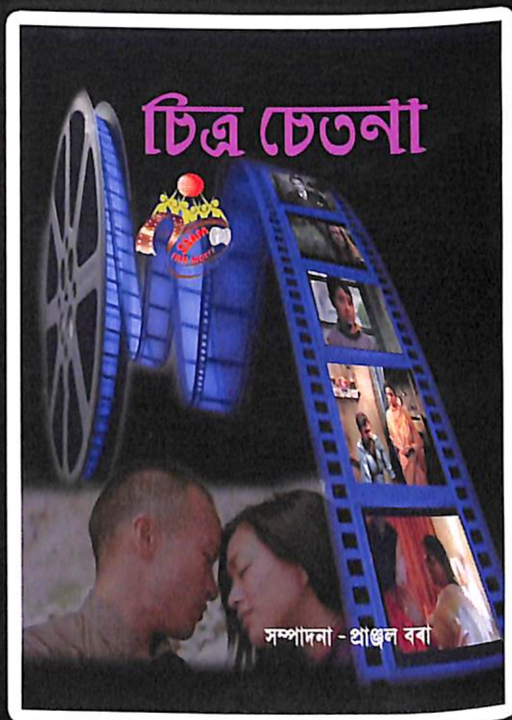

অসম চলচ্চিত্ৰ সমাজৰ উদ্যোগত আয়োজিত বিগত চলচ্চিত্ৰ মহোৎসৱৰ স্মৃতিগ্ৰন্থ

অসম চলচ্চিত্ৰ সমাজ
ASSAM FILM SOCIETY

মুখ্য কাৰ্যালয়ঃ পূৰ্বশ্ৰী ভৱন, তৰাজান, যোৰহাট-১

H.O.: PURBASHREE BUILDING, TARAJAN, JHT-1

REG. NO. : RS/NG/254/H/12 OF 2008

Contact Nos. : 94350 90786, 99543 10169, 94350 51914, 94350 52267